

3 I

BIBLIOTHEEK K.M.A.
Postbus 90.154
4800 RG BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

KCT veertig jaar

Demonstratie van
een patrouille
van
104 Wrvverkie

(zie blz. 95 e.v.)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis

brigade-generaal der Infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij

commodore van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

R. B. J. Bongers

majoor der cavalerie

Ir. G. M. van der Laan

kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingsdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar.
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

Info-pers, Dubloen 56, 3641 ND
Mijdrecht, tel. (02979) 44 21
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

94 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

95 Veertig jaar Korps Commandotroepen

97 Commando's, hun ontstaan en evolutie, door W. Walthuis, brigade-generaal der infanterie b.d.

107 De slag om de Scheldemonding, door W. Walthuis, brigade-generaal der infanterie b.d., en P. G. H. Maalderink, majoor der infanterie

114 Strijd om de Golan tijdens de Jom-Kippoeroorlog, door jhr. J. H. de Jonge, ritmeester der huzaren

136 Meningen van anderen: Economische bedrijfsvoering binnen de logistieke structuur van de KL, door A. P. P. M. van Baal, majoor der artillerie (hmv), en drs. J. Snippe, reserve tweede luitenant

138 Antwoord op meningen van anderen: Economische bedrijfsvoering binnen de logistieke structuur van de KL, door prof dr. S. W. M. Kuypers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 71011(51.15/89)/LuO 71508 (51.15/85). Regeling vakantieverlof dienstplichtigen landmacht/luchtmacht (herdruk, november 1981).

LaO 75017(51.2/109). Nadere voorzieningen terzake van de bevoegdheid de werkelijke dienst van dienstplichtigen te verlengen (herdruk, november 1981).

LuO 79505(23.3/9). Overzicht vredesorganisatie van de KLu (herdruk, oktober 1981).

LaO 81006(55.15/17)/LuO 81506 (55.15/17). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers in het buitenland (herdruk, oktober 1981).

LaO 81016(55.3/213)/LuO 81517 (55.3/213). Regeling belastingvrije verkopen winkels BRD.

LaO 81017(53/67)/LuO 81518 (53/66). Inhuldigingsmedaille 1980.

LaO 81018(53/68)/LuO 81519 (53/67). Medaille bezoek aan de Nederlandse Antillen 1980.

LaO 81019(91.1/37)/LuO 81520 (91.1/27). Omschrijving van het model van vaandels en standaarden.

LaO 81020(53/69)/LuO 81521 (53/68). Verzetshedenkingskruis.

LaO 81021(55.6/16)/LuO 81522 (55.6/15). Regeling faciliteiten voor Joodse, Moslim- en Hindoe-militairen.

Lamed 020-81(91.9/46)/Lumed 516-81(91.9/37). Naamswijziging Depot voor Discipline.

Lamed 024-81(53/70)/Lumed 518-81(53/69). Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 025-81(81/42a). Aanteekening in het militair paspoort omtrent de kennis die een militair chauffeur heeft van militaire voertuigen behorende tot de categorie waarvoor het militair rijbewijs F is vereist.

Lumed 515-81(51.1/71). Wijziging RMAKL/KLu (vakantieverlofdagen).

Lumed 517-81(23.1/77d). Commissie studie automatisering en mechanisering van de bestuurlijke informatieverwerking van beroepsofficieren KLu.

Lacirc 001-81 op VS 2-1100(21.15/1). Regeling betreffende het tot stand komen, het wijzigen en het vervallen verklaren van formulieren in gebruik bij de KL.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

LF 5005 (Stationslogboek, 4e druk). De uitgifte van een 4e druk vloeit voort uit actualisering en herziening van VS 11-9 „Radiotelegrafieverlofprocedure”, 4e druk en is o.a. gebaseerd op wijzigingen in de ACP 124(C). De 4e druk van het stationslogboek waarvan het model enigszins is gewijzigd, zal eerst worden verstrekt wanneer de 3e druk is verbruikt.

LF 15997 (Lijst verzendgemachtigen, 1e druk). De uitgifte van dit geheel nieuwe legerformulier vloeit voort uit de 1e druk van voorschrift VS 11-6 „Het (militaire) bericht”.

VS 5-1/4a (Verzameling van genie-technische gegevens, deel 4a – Vernielingen met springstof). Dit is een nieuw deel van de VS 5-1-serie, die als afzonderlijk VS in veldzakboekformaat is uitgegeven. Het voorschrift is bestemd voor officieren en onderofficieren der genie die een troepenfunctie vervullen, bij de parate en mobilisabele genie, veld- en pantsergenie, compagnieën voor gebruikte velden en bij de Geniestaven.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Veertig jaar Korps Commandotroepen

1942 - 22 MAART - 1982

MS Het Koninklijk Besluit nr 41 van 19 oktober 1953 bepaalt dat als de oprichtingsdatum van het Korps Commandotroepen zal worden beschouwd 22 maart 1942. De achtergrond van die beslissing was, zoals in het hierna volgende artikel „Commando's, hun ontstaan en evolutie” wordt verhaald, dat op die datum de eerste Nederlandse militairen in het Verenigde Koninkrijk onder oorlogsomstandigheden zijn begonnen aan hun commando-opleiding, die beoogde het de Duitse tegenstanders in bezet Europa zo zuur mogelijk te maken. Het gevolg van die datering is nu, dat drie weken na het verschijnen van dit nummer van de Militaire Spectator, het veertigjarige bestaan wordt gevierd van een korps dat weliswaar jong is maar desondanks een unieke plaats inneemt in de organisatie van de Koninklijke landmacht.

Van de oorspronkelijke bedoeling van de commando's wijkt het huidige patroon duidelijk af. In de dagen na de rampzalige ineenstorting van de Franse verdediging in 1940 ontstaan, was het oogmerk de commando's te doen optreden in de rol van „a steel hand from the sea”, zoals Churchill het uitdrukte; zij moesten de vijand wegsleuren uit zijn kustverdedigingsopstellingen en in een volgend stadium samen met hun evenknie, de Amerikaanse Rangers, de spits afbijten bij amfibische aanvalsoperaties. Die opzet uit de prille jeugd van dit type keurtroepen werd met succes in praktijk gebracht. De commando's bewezen hun waarde bij het aftasten van de Duitse posities benoorden de Poolcirkel, vochten zij aan zij met de partizanen in de Balkan, zwommen met geheime opdrachten aan land waar de vijand heerste over de kusten van de Atlantische

Oceaan, Middellandse Zee of Grote Oceaan, en kwamen in bijna elk operatietoneel wel in actie. Opgeleid om te vechten zonder steun van artillerie en andere zware ondersteuningswapens hebben zij zich moeten ontwikkelen tot de onovertroffen infanterie waarvoor Hitler zozeer beducht was dat hij bevel gaf hen na gevangenneming onverwijld dood te schieten.

Maar al is dan de huidige taak afwijkend van de aanvankelijke, de hoge kwaliteit is wel degelijk gehandhaafd. Uiteraard is het niet gemakkelijk, in volle vreedstijd een motivatie te verzekeren die overeenstemt met die van de verbeterde vechters uit de Tweede Wereldoorlog, maar het hedendaagse commandotype munt wel degelijk uit door een hoge graad van gevechtsbereidheid en een uitstekend moreel voor het volbrengen van de zware oorlogstaken. Daaruit mag terecht worden geconcludeerd dat het thans jubilerende korps erin is geslaagd de beste tradities van zijn roemrijke voorgangers onverkort te bewaren, te koesteren en te cultiveren, en vooral door te geven en over te dragen op de jongere generaties.

Ook in de modernere versie is de commando — momenteel waarnemer-verkenner met een zeer bijzondere opdracht — nog steeds te beschouwen als een hoogwaardige infanterist. De noodzaak een zekere parate sterkte op te leveren zonder de eerste-oefeningstijd van de dienstplichtigen te verlengen, impliceert dat van de totale diensttijd slechts een beperkt — eigenlijk zelfs *te* beperkt — gedeelte kan worden besteed aan opleidingsdoeleinden. Het ligt daarom ook voor de hand dat de behoefte aan nieuw te scholen waarnemers-verkenners in eerste instantie bij voorkeur zal worden gedekt uit het aanbod van dienstplichtigen die zich vrijwillig daarvoor hebben opgegeven. Het grote aantal gegadigden laat een verantwoorde voorselectie ruimschoots toe. Dat komt dan natuurlijk wel neer op een feitelijke kwaliteitsafroming van de betrokken lichtingsploegen — een verschijnsel overigens dat inherent is aan het vullen van als elite bekend staande eenheden met vrijwilligers uit het dienstplichtigenbestand — en het betekent ongetwijfeld een vergemakkelijken van de taak van het instructieve kader. Daartegenover moet worden erkend dat commandanten en instructeurs van „gewone” infanterieschoolcompag-

nieën niet geheel ten onrechte vanwege een dergelijke afroming van enige naijver doen blijken, zij het dat hun eventuele taakverzwaring uiteraard slechts procentueel kan zijn.

Anderzijds moet worden beseft dat het Korps Commandotroepen de „kwaliteitsroof” ten dele ook weer compenseert, en wel door de veelzijdige steun die het korps moet verlenen aan andere opleidingseenheden die officieren en onderofficieren afleveren aan de Koninklijke landmacht (gevechtscursussen voor cadetten en leerlingen van OCOSD en KMS) en aan parate infanteriebataljons (Pantserstorm); in sommige gevallen zou ook de parachutistenopleiding daartoe kunnen worden gerekend.

Toch is in dat verband een enkele kritische kanttekening gewettigd. Het Korps Commandotroepen moge dan befaamd zijn om de superinfanteristen die het in de loop der jaren met grote regelmaat heeft weten te produceren, het is zeer de vraag of dat wel moet worden beschouwd als een exclusief specialisme waarvoor alléén het KCT competent zou moeten zijn. Het gevaar is immers zeker niet denkbeeldig dat bij verschillende bataljonscommandanten de mening postvat dat zij en hun kader niet behoeven te streven naar dat hoge kwaliteitsniveau, omdat de verantwoordelijkheid daarvoor bij het KCT zou liggen. Een berusten in de huidige gang van zaken, en een continueren daarvan, zou ernstig moeten worden betreurd als dat zou verhinderen dat binnen de verschillende bataljons wordt gezorgd voor „kerninstructeurs” die, eventueel na een gerichte opleiding door het KCT, in staat zijn superinfanteristen te kweken binnen het eigen bataljon en onder éígen verantwoordelijkheid. Het zou, na al die jaren, toch eigenlijk zo moeten zijn dat de door het Korps Commandotroepen onderwezen vaardigheden zich als een olievlek door heel de Koninklijke landmacht hadden verbreid, zodat het KCT zich verder niet meer zou moeten concentreren op wat toch in wezen oneigenlijke taken voor dat korps zijn.

Een nagenoeg gelijklopende opmerking mag worden gemaakt bij de verantwoordelijkheid voor de parachutistenopleiding en vooral het onderhouden van die vaardigheid bij personeel waarvoor dat niet tot het functie-eisenpakket behoort. Het valt natuurlijk toe te juichen als jonge adspirant-beroepsofficieren en -onderofficieren hun sportieve instelling ook in de derde dimensie willen bewijzen en zich gaarne tooien met het bijbehorende borstonderscheidingsteken: de keerzijde van de medaille is wel dat het KCT zich dientengevolge ook op dat gebied ziet belast met oneigenlijke taken. Ter vergelijking diene dat toch ook de School voor Militair Lichamelijke Opvoeding niet werd belast met de centrale verantwoordelijkheid voor MLV, GMZ, ZMV en NSF-diploma's en het onderhouden van de daartoe verworven vaardigheden! Misschien zou een op basis van vrijwilligheid te volgen parachutistenopleiding voor hen wier functies dat niet noodzakelijk doen zijn, maar beter worden „uitbesteed” bij een externe organisatie; het zou wellicht de effectiviteit van het KCT voor interne taken nog kunnen vergroten.

Na vorenstaande aantekeningen in de marge moge deze inleiding op dit, deels aan het veertigjarige bestaan van het Korps Commandotroepen gewijde, nummer van de Militaire Spectator worden besloten met een hartelijke gelukwens aan de jubilaris en allen die tot dat voortreffelijke korps hebben behoord dan wel nog behoren. Het lijdt geen twijfel of de viering van het jubileum zal de commando's in uitzonderlijk grote aantallen naar Roosendaal doen reizen, alleszins begrijpelijk voor wie de voorbeeldige saamhorigheid van de Groene Baretten kent. De Nederlandse krijgsmacht verheugt zich met die allen, en wenst hen toe dat komende generaties commando's tot in lengte van dagen het trotse vaandel met ARAKAN, WESTKAPELLE, ARNHEM, EINDHOVEN, NIJMEGEN, VLISSINGEN, DJOKJAKARTA, MIDDEN-SUMATRA met ere mogen hoog houden!

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Bijeenkomst 8 maart 1982

Zie de aankondiging op blz. 106 in dit nummer

Commando's, hun ontstaan en evolutie

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie b.d.

Aan het einde van de vorige en in het begin van onze eeuw werd in zuidelijk Afrika een tweetal vrijheidsoorlogen – in navolging van het Engelse woordgebruik vaak, doch ten onrechte, Boerenoorlogen genoemd – uitgevochten tegen het toenmalige Britse imperialisme dat kennelijk niet genoeg had aan de eigen koloniën in dat deel van Afrika, Natal en Kaapland. De rijke diamantvelden van Transvaal en Oranje Vrystaat hadden de hebzucht van Groot-Brittannië opgewekt, en toen in 1877 bovendien nog de goudvelden van Lydenburg werden ontdekt, in het voormalige Transvaal dat inmiddels Zuid-Afrikaansche Republiek heette, annexeerde het Britse imperium schaamteloos de beide republieken welke onafhankelijkheid het eerder – in de Conventies van Zandrivier respectievelijk Bloemfontein – plechtig had gewaarborgd.

Het gevolg was uiteraard dat de Boeren de wapens grepen en zich te weer stelden tegen die agressie. In deze Eerste Zuidafrikaanse Vrijheidsoorlog (1880-'81) leden de Britten tot hun niet geringe verbazing een reeks gevoelige nederlagen – Bronkhorstspuit, Laingsnek, Ungogo, Amajuba – die hen noopten het echec van hun pogingen te erkennen in de Conventies van Pretoria (1881) en Londen (1884).

Toen evenwel binnen enkele jaren nadien de rijkste goudvelden ter wereld in Witwatersrand in Transvaal werden ontdekt, stak de hebzucht andermaal de kop op. Rhodes was de aanstoker achter de Uitlandersopstand tegen de Transvaalse president Kruger; en ook achter de Jamesonraid, die gelijktijdig met die opstand moest worden uitgevoerd, kon de Britse hand worden onderkend. Na veel geharrewar en intimidatiepogingen leidden die machinaties tot de Tweede Zuidafrikaanse Vrijheidsoorlog (1899-1902), waarin de beide Boerenrepublieken samen aan-

traden op grond van een eerder gesloten verdrag van wederzijdse bijstand. Aanvankelijk pasten de Boeren een onjuiste strategie toe: in plaats van hun invallen in Natal en de Kaapkolonie te richten tegen de spoorwegen die essentieel waren voor alle troepentransport en logistieke vervoeren, beperkten zij zich tot het belegeren en neutraliseren van de nabij hun grenzen liggende Britse garnizoenen en tot het versterken van hun eigen grensverdediging. Weliswaar brachten zij het Britse offensief tot staan bij Stormberge, Magersfontein en Colenso, gevolgd door klinkende overwinningen aan de Tugela bij Spionkop, bij Vaalkrans, Wynne's hoogte en Harts hoogte, maar zij zagen zich wel gedwongen het beleg van Ladysmith, een der Britse grensgarnizoenen in Natal, af te breken.

Het genadeloos wrede optreden van Roberts en Kitchener, die achtereenvolgens daarna de Britse operaties leidden, brak de weerstand van het merendeel der strijdenden, die vrouwen en kinderen verloren in de concentratiekampen die verscheidene tienduizenden het leven kostten. Slechts een Gideonsbende van 22.000 man zette de strijd voort. De ervaring van het verleden had hen geleerd dat het aan zelfmoord gelijkstond als zij zich met de ruim tienvoudige vijandelijke overmacht in het open veld zouden willen meten. En daarom opereerden deze „bitter-enders”, zoals zij veelbetekenend werden genoemd, in kleine groepen die het hun bekende terrein voortreffelijk wisten uit te buiten en die, bereden en daardoor hoogst beweeglijk, de vijand onophoudelijk bleven bestoken met verrassende acties die het hem onmogelijk maakten zijn gezag metterdaad tot gelding te brengen in de veroverde gebieden. De guerrillatactieken van deze kleine eenheden, die geen vaste organisatievorm hadden doch alle als *commando* wer-

den betiteld, leverden niet alleen tal van militaire successen op maar schraagden ook het aangestaste moreel van een geterroriseerde burgerbevolking die het ontbrak aan middelen en moed om de overweldigere gewapenderhand te bestrijden. In de eindfase van de oorlog slaagden verscheidene commando's zelfs erin de strijd te verplaatsen naar het hol van de leeuw, de Kaapkolonie waar de Britten reeds sinds 1814 heer en meester waren; hun optreden bewoog de daar wonende Boeren ertoe, tegen de Britten in opstand te komen!

Dat ook die successen de uiteindelijke nederlaag niet hebben kunnen afwenden, is uiteraard wel bekend. De „Rooineks” behaalden ten slotte de zege, al moet die voor hen toch een wrange bijmaak hebben gehad. Het Britse imperium was immers enkele malen gevaarlijk dicht langs de rand van de afgrond gewankeld, en dat door toedoen van een handvol strijders, die toch allerm minst in de krijgskunde geschoold mochten heten maar die in wezen niet veel anders meebrachten dan een hoog moreel, een uitstekende lichamelijke conditie, een grote terreinvaardigheid en een vaste hand van schieten.

Het zou waarschijnlijk ietwat overdreven zijn, te willen concluderen dat de Britse militair een heilige angst voor de Boerencommando's moet hebben overgehouden aan de afstraffingen die dezen hem hebben toegediend. Wel kan worden vastgesteld dat de Britse legerleiding vervuld moet zijn geweest van ontzag voor de strijdwijze van deze bekwame tegenstanders. Immers, alleen daaruit laat zich verklaren waarom veertig jaren later, toen Groot-Brittannië zich geconfronteerd zag met een schier onafwendbare nederlaag, niet alleen de tactieken maar zelfs de benamingen werden overgenomen van de eertijdse vijand in een verbeterde poging de agressor Duitsland het leven zuur te maken in het door deze vermeersterde gebied en daarbij tevens het moreel op te vijzelen van zowel de onderworpen als de eigen bevolking. Dat in die onvoorstelbaar donkere periode werd teruggegrepen op de lessen die in Zuid-Afrika waren geleerd, kan misschien worden beschouwd als een noodspont; maar zeer zeker was het een hommage aan de Boerencommando's van weleer.

The Commando Memorial, Spean Bridge (Inverness-shire), aan het westelijke uiteinde van de Great Glen, niet ver van Achnacarry waar zich het Depot – later Commando Basic Training Centre – bevond en waar in de Tweede Wereldoorlog opleiding en oefeningen plaatsvonden

Bitter-enders anno 1940

De evacuatie van de Britse expeditionaire macht uit Duinkerken van 27 mei tot en met 3 juni 1940 en de daarna onvermijdelijke capitulatie van de Franse strijdkrachten op 22 juni 1940 had de Duitse legers gebracht aan de kusten van Het Kanaal en de Atlantische Oceaan. Het nu onmiddellijk bedreigde Britse eilandrijk zou zich in eerste instantie moeten voorbereiden op een verdediging van het eigen territorium, terwijl de daarvoor nodige wapens goeddeels in Duinkerken waren achtergebleven en het moreel van strijdkrachten en thuisfront flinke deuken had opgelopen. Reeds op 4 juni had Churchill in zijn beroemde peroratie in het Lagerhuis aangekondigd vastbesloten te zijn de strijd voort te zetten tot de eindoverwinning zou worden behaald: ... wij zullen niet weifelen of aarzelen. Wij zullen doorgaan tot het einde, wij zullen

vechten in Frankrijk, wij zullen vechten op de zeeën en oceanen, wij zullen vechten met groeiend zelfvertrouwen en met groeiende kracht in de lucht...". Het was aan het Britse opperbevel, die uitspraken in daden om te zetten.

Nog in diezelfde junimaand werden de eerste „special service“-eenheden gevormd die overvallen – raids – zouden moeten uitvoeren op doelen aan de Franse kust. Met het oog op de aard van dergelijke acties werden uitsluitend vrijwilligers ingedeeld, die dienden te beschikken over een uitstekende fysieke conditie en een zeer hoog moreel en die bovendien een harde opleiding moesten doorlopen die hen zowel mentaal als lichamelijk voorbereidde op het individuele gevecht dat hen wachtte. Deze eenheden kregen al spoedig de naam „commando“. Aanvankelijk maakten alleen Britse militairen deel uit van de nieuw opgerichte commando's, maar allengs bleken ook in andere in Engeland aanwezige contingents flinke kerels voorhanden te zijn die aan de gestelde selectie-eisen zouden kunnen voldoen. Dat leidde ertoe dat na verloop van tijd, vooral op aandringen van Lord Mountbatten die met de Combined Operations was belast, ook zogenaamde intergeallieerde commando's werden gevormd.

De organisatie van een commando was niet geheel omschreven doch enigszins flexibel: gewoonlijk telde een commando ongeveer 530 man, die waren georganiseerd in „troops" ter sterkte van circa 85 man. Het werd al snel ge-

woonte de militairen van deze speciale formaties eveneens te betitelen met de naam commando, een benaming die synoniem werd voor het begrip hooggekwalificeerde vechtsoldaat.

Nr 2 Dutch Troop

In de loop van maart 1942 werd een aantal leden van de Koninklijke Nederlandse Brigade „Prinses Irene" uitgezonden naar Schotland om daar ten minste drie maanden lang deel te nemen aan de commando-opleiding bij verschillende Britse commando's. De datum waarop zij die opleiding begonnen, was 22 maart 1942, de dag die later in het Koninklijk Besluit van 19 oktober 1953, nr 41, zou worden aangemerkt als de datum waarop het Korps Commandotroepen werd geacht te zijn opgericht. Uit deze Nederlandse eerstelingen werd in juni van dat jaar de eerste Nederlandse „troop" gevormd, die als Nr 2 Dutch Troop deel ging uitmaken van Nr 10 Interallied Commando en in dat verband voortging met oefenen in allerlei terreinen en onder uiteenlopende omstandigheden om zich voor te bereiden op een latere inzet.

Die inzet kwam, maar vond plaats aan een geheel ander front dan waarvoor in eerste aanleg de commando's waren bestemd geweest: in december 1943 vertrok Nr 2 Dutch Troop naar het Verre Oosten. Daar werden de Nederlandse commando's in staat gesteld het geleerde in praktijk te brengen tegen de Japanners en hun medestanders in acties in Burma bij Arakan, en

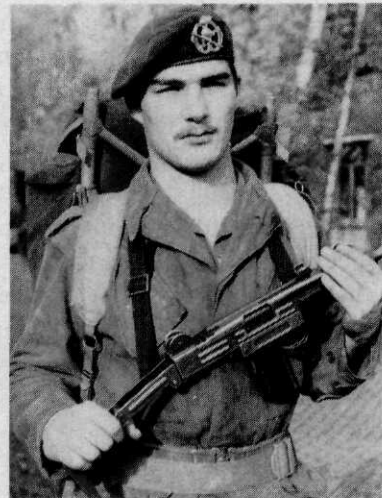
No 2 Dutch Troop defileert voor zijn commandant, kap P. J. Mulders, in Port Maddock (Noord-Wales) in 1943

Evolutie van de jaren '50 . . .

. . . naar de jaren '80

in Assam bij Manipur. Met deze waardevolle ervaring keerden zij in augustus 1944 in Engeland terug, tijdig genoeg om enkele weken later te worden ingezet in de operatie „Market Garden”, de luchtlanding bij Arnhem en de doorstoot van de grondtroepen die de verbinding met dat bruggehoofd tot stand moesten brengen. In het kader van die operatie streed een beperkt aantal Nederlandse commando's (tien) mee bij Arnhem, terwijl anderen deelnamen aan de gevechten bij Eindhoven en Nijmegen.

De mislukking van „Market Garden” leidde ertoe dat de aandacht daarna weer werd gericht op de Scheldemonding, die moest worden vrijgemaakt om de aanvoeren via de haven van Antwerpen mogelijk te maken. De Nederlandse commando's kregen ook in die operatie een rol toebedeeld, met name bij de landingen op Walcheren bij Vlissingen en Westkapelle (zie het volgende artikel). Nadat aldus de vaart naar Antwerpen was verzekerd, mochten de Nederlanders voor korte tijd terug naar Engeland om te recupereren; nadien werden zij in Noord-Brabant ingezet aan het front tussen Moerdijk en Geertruidenberg.

Regiment Speciale Troepen

Hoewel militairen, die tijdens de oorlogsjaren hadden behoord tot in Engeland verblijvende eenheden, desgewenst niet werden uitgezonden naar het toenmalige Nederlands Oost-Indië om daar deel te nemen aan de strijd in de nadagen van de inmiddels beëindigde Tweede Wereld-

oorlog, vertrok toch een deel van de ontbonden Nr 2 Dutch Troop alsnog naar dat overzeese gebiedsdeel. Hun opleiding en ervaring maakten hen tot een bijzonder bruikbare aanwinst voor het Regiment Speciale Troepen, een geduchte tegenstander voor allen die het herstel van de orde trachtten te dwarsbomen. Van dat regiment vormden deze „veteranen” de gewaardeerde kern. Tot de wapenfeiten van deze met groene en rode baretten getooide eenheid mogen onder meer de succesvolle luchtlandingsacties bij Djokjakarta en Djambi worden gerekend.

Van Bloemendaal tot Roosendaal

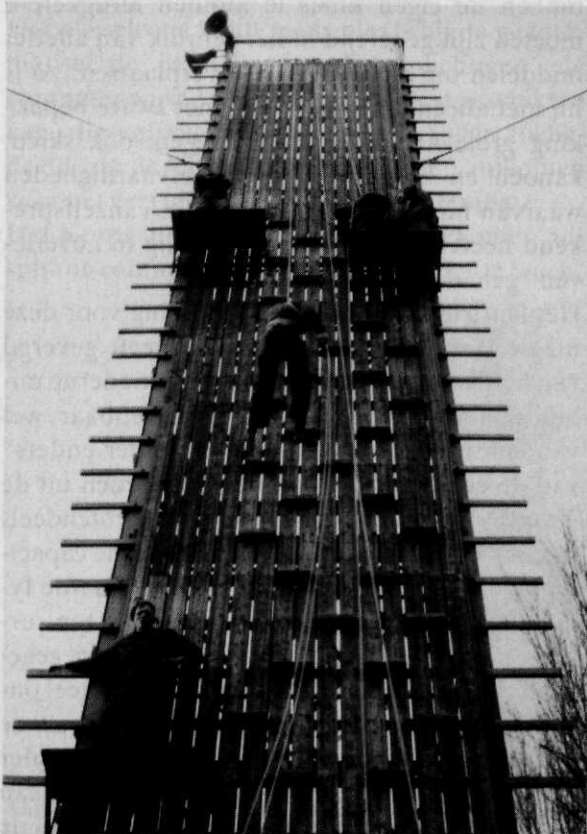
Voor de vorming en opleiding van het nieuwe Nederlandse leger werd uiteraard de inbreng van de in Nederland gebleven overige leden van Nr 2 Dutch Troop naar waarde geschat: zij werden ondergebracht in het 6e Koninklijk Nederlands Infanterie Depot, dat onder meer de beschikking had over de terreinen en gebouwen van het landgoed „Wildhoef” te Bloemendaal. Dat uitgestrekte, bosrijke areaal mocht dan geen rotsen en bergen bevatten, zoals in de Schotse opleidingscentra het geval was geweest, het leende zich uitstekend voor een commandotraining in Nederlandse stijl. En zo werd daar, in oktober 1945, begonnen met de eerste Nederlandse commando-opleiding op de zogeheten „Stormschool Bloemendaal”.

Deze Stormschool vormde de leerlingen naar het model waarin ook de eigen instructeurs wa-

ren gekneet. Bovendien werden verschillende kaderleden van de heropgerichte infanteriedepots in staat gesteld een stormcursus te doorlopen, hetgeen een feitelijke erkenning inhield van de kwalificatie dat een commando in wezen een „superinfanterist” is.

Toen geleidelijk de wederopbouw van de Nederlandse krijgsmacht haar beslag begon te krijgen, en tevens de ontwikkelingen in Indonesië deden veronderstellen dat een verder uitzenden van Nederlandse troepen naar dat overzeese rijkdeel binnen afzienbare tijd niet langer nodig zou zijn, werd ook de structuur van de opleidingen hier te lande gereorganiseerd. In het kader daarvan werd de Stormschool in 1949 overgeplaatst naar Roosendaal waar in de kazerne ter plaatse, die voorheen was bestemd geweest voor een der grensbataljons, nu – omdat in de nieuwe verhoudingen een neutraliteitsopstelling met front zuid niet langer paste – een opleidingseenheid kon worden gevestigd. Reeds enkele maanden later werd de Stormschool opgeheven: van dat tijdstip af voerde de eenheid

Ook kunstmatig geaccidenteerd terrein speelt een rol in opleiding en selectie

de naam „Korps Commandotroepen”. Als oprichtingsdatum voor dat Korps geldt, zoals hiervoor reeds vermeld, 22 maart 1942.

Een van de eerste opdrachten voor de instructeurs te Roosendaal – waarbij na de soevereiniteitsoverdracht ook de uit Indonesië repatriërende leden van het Regiment Speciale Troepen waren gevoegd – was het opleiden en voorbereiden van de vrijwilligers die met het Nederlands Detachement Verenigde Naties naar het front in Korea zouden vertrekken. De instelling van de ware commando in aanmerking nemende, zal het zeker niet verbazen dat het vertrek van dat detachement een forse aderlating betekende voor het jonge Korps: verscheidene instructeurs hadden zich eveneens bij de vrijwilligers gevoegd.

Het waren overigens bepaald niet alleen vrijwillig dienenden die in Roosendaal hun opleiding kregen. In de loop van de jaren vijftig werden drie parate commandocompagnieën gevormd ten behoeve van de Nederlandse oorlogstaken in NAVO-verband. De „vulling” van die compagnieën werd in Roosendaal opgeleid in de harde leerschool die inmiddels ruime bekendheid genoot in de Koninklijke landmacht. Dat de jeugd zich niet liet afschrikken doch integendeel blijk gaf zich aangetrokken te voelen door deze pittige aanpak, kan wel het beste worden geïllustreerd met de constatering dat de parate commandocompagnieën vrijwel geheel werden bemand met dienstplichtigen die zich vrijwillig voor de commandotraining hadden gemeld!

In tal van oefeningen fungeerden deze compagnieën als tegenpartij. Wie in die jaren heeft gediend bij parate of opleidingseenheden zal daaruit stellig herinneringen hebben bewaard aan die oefenvijand die buiten verwachting in staat bleek vierentwintig uur per etmaal te blijven doorgaan en die meer dan eens bewees commandanten en of stafofficieren uit commandoposten en stafkwartieren te ontvoeren en de oefenende troepen af te straffen indien hun waakzaamheid niet optimaal was.

Ook in ander opzicht deden zij van zich spreken: hun bedrevenheid in het omgaan met varend materieel – met name dank zij de eigen Vaarschool van het Korps – konden zij bewijzen tijdens de hulpacties na de watersnood van 1953. En hun geschiktheid voor het optreden onder

moeilijke omstandigheden mochten zij mede demonstreren in de gevallen waarin zij overzee werden ingezet, in Suriname en in Nieuw-Guinea.

Inkrimping en omschakeling

In de reorganisatie van de Koninklijke landmacht die in 1964 werd uitgevoerd, werden twee van de drie parate compagnieën geschrapt. De overblijvende compagnie kreeg een totaal andere taak toebedeeld. In plaats van met de oorspronkelijke gevechtsoopdrachten werden de commando's nu belast met de gespecialiseerde taken van de bij het Eerste Legerkorps ingedeelde parate commando-parachutistencompagnie die in de organisatie staat vermeld als 104 Waarnemings- en Verkenningcompagnie.

Het is vanzelfsprekend niet geoorloofd in een open bron als dit tijdschrift uitgebreid in te gaan op hetgeen die specialisten precies moeten doen. Volstaan moge worden met op te merken dat zij een hoogst belangrijke rol te vervullen hebben in het kader van de oorlogstaak van het legerkorps: voor het verschaffen van inlichtingen over vijandelijke troepenconcentraties en logistieke vervoeren in een gebied dat tijdens het te voeren vertragende gevecht al dan niet tijdelijk wordt prijsgegeven, zijn de waarnemers-verkenner van de voornoemde compagnie van essentieel belang. Om hen daarop voor te bereiden, worden de huidige commando's opgeleid tot een in ploegverband optredende waarnemer-verkenner die niet zozeer, als zijn voorgangers, bereid is het harde gevecht van man tegen man uit te vechten — al behoeft hij dat in voorkomend geval zeker niet te vrezen — maar die het vooral moet hebben van „zien zonder gezien te worden”. Voor zijn taakvervulling is het noodzakelijk dat hij doorkneet is in herkenning van alle soorten vijandelijk materieel, bewapening en uitrusting; voor het doorgeven van de verzamelde informatie moet hij volledig op de hoogte zijn van de te gebruiken radioapparatuur, de procedures en de codes, en hij moet een geroutineerd radiotelegrafist zijn. Aangezien hij eventueel per vliegtuig naar de hem opgedragen positie zal worden gebracht, is het logisch dat hij een parachutistenopleiding heeft gehad. Bovendien zal hij, om na volbrachte taak mogelijk weer

Een volleerde commando evenaart vaak zelfs trapeze-artisten

binnen de eigen linies te kunnen terugkeren, moeten zijn geoefend in het gebruik van allerlei middelen om zich te kunnen verplaatsen: zo is hij niet alleen in staat te voet met zware bepaking grote afstanden af te leggen, ook skiën, kanoën en bergbeklimmen zijn vaardigheden waarvan hij zich kan bedienen. En vanzelfsprekend heeft hij een gedegen training in „overleven” gehad.

Het laat zich denken dat de vorming voor deze nieuwe taken een omschakeling heeft gevergd van het Roosendaalse Korps. Deze moderne militaire doe-het-zelvers zijn onmiskenbaar wel van een iets ander type dan de „bitter-enders” van de eerste „special service”-eenheden uit de Tweede Wereldoorlog: het komt nu grotendeels neer op een combinatie van intellectuele capaciteiten naast de onverminderd gehandhaafde fysieke eisen; minder dan ooit kan thans een surplus aan persoonlijke moed nog worden geaccepteerd als compensatie voor een eventueel onvermogen tot het onder de knie krijgen van de veelheid aan theoretische onderwerpen zonder welke de hedendaagse commando het niet kan stellen. Het is daarom begrijpelijk dat zowel de

selectie als de opleiding in het bijzonder zijn toegespitst op die aspecten.

Talrijke gegadigden, strenge selectie

Klaarblijkelijk staat de commando-opleiding nog steeds in een relatief hoog aanzien bij de jonge Nederlanders die worden geroepen om hun militaire dienstplicht te vervullen. Want per lichtingsploeg ter sterkte van omstreeks 7000 man melden zich als regel meer dan 1000 dienstplichtigen al direct bij de eerste keuring aan met een voorkeur voor indeling bij de commando's. Aangezien de totale jaarlichting dienstplichtigen wordt verdeeld over zes lichtingsploegen, betekent zulks dat jaarlijks ruim 6000 dienstplichtigen dingen naar een plaatsing bij het Korps welks opleiding toch gerenommeerd zwaar is.

De totale behoefte van het KCT, gedekt uit drie tot vier instromingen per jaar, bedraagt evenwel niet meer dan drie- à vierhonderd man, waarvan er uiteindelijk rond honderdvijftig zullen moeten overblijven. Derhalve is het mogelijk een zeer scherpe selectie toe te passen. Een eerste, globale selectie vindt reeds plaats bij de geautomatiseerde indeling der dienstplichtigen; de computer wijst dan de potentieel best geschikt aan, die vervolgens Roosendaal krijgen toebedeeld als de plaats waar zij moeten opkomen voor het vervullen van hun eerste oefening. Het Korps informeert de nieuw opgekomen aspirant-commando's over hetgeen hun te wacht

ten staat en welke eisen zullen worden gesteld. Bij een grondige medische keuring en daarna volgende selectie ter plaatse kunnen nog verschillenden afvallen; de overblijvenden worden in opleiding genomen en in die periode doorlopend verder geselecteerd.

Opleiding

In het korte tijdsbestek van slechts zestien weken moet de toekomstige commando worden gereedgemaakt voor instroming in de parate compagnie waarin hij verder voor zijn specifieke taken zal worden opgeleid en geoefend. Die krap toebemeten tijd vergt daarom een zeer goed uitgebalanceerd opleidingsprogramma, waarin de leer- en oefenstof zodanig is gegroepeerd dat in weldoordachte stappen – „fasen” genoemd – wordt toegewerkt naar het einddoel, te weten de volwaardige commando die ten volle beantwoordt aan de eisen van persoonlijkheid, fysieke vaardigheid en militaire kennis en kunde. Om dat doel te bereiken is de opleiding verdeeld in twee gedeelten die samen tot het optimale resultaat moeten voeren: de *Vooropleiding*, met een duur van acht weken, en de *Commando-opleiding* van gelijke duur.

Vooropleiding

De eerste acht weken dienen om de recruit, die dan nog in de kazerne is gelegerd, de algemene militaire vorming te doen ondergaan. Uiteraard wordt daarbij de nadruk gelegd op de *esprit de*

Aankweken en op de proef stellen van zelfvertrouwen

corps van de commando's, terwijl ook reeds duidelijk gerichte instructie wordt gegeven ten behoeve van de latere taak: Herkenning, Kaart en Kompas, en vooral Verbindingen nemen al direct een belangrijke plaats in op het oefenprogramma en in het selectieproces. Bovendien krijgt de persoonlijkheidsontplooiing ruime aandacht, in het bijzonder met het oog op de noodzaak zelfstandig te kunnen handelen op basis van zelfvertrouwen, verantwoordelijkheidsbesef, gezond initiatief en doorzettingsvermogen.

De voortdurende selectie leidt ertoe dat voor een aantal adspirant-commando's het doek valt aan het einde van de vooropleiding. Deels ligt de oorzaak voor de ontheffingen in het medische vlak, deels blijken de afvallers niet de juiste mentaliteit te bezitten ofwel minder opleidbaar te zijn dan vereist is.

Commando-opleiding

In de tweede periode van acht weken zijn de rekruten gevorderd tot het stadium van „cursist”. Zij legeren dan in tenten in het „Commandokamp Bakhuysen Roozeboom” dat de herinnering levend houdt aan een bij Arnhem gesneuvelde commando wiens graf nooit werd gevonden. Het opleidingsdoel is, de cursist te vormen tot een persoonlijkheid die zich met zijn vakken-nis en morele en fysieke kwaliteiten onder alle omstandigheden bij het uitvoeren van zijn opdrachten zal weten te handhaven.

Het fysieke hardingsproces onderging nauwelijks wijzigingen

Om dat te bereiken wordt een zwaar programma afgewerkt. Alle verplaatsingen geschieden in looppas, het persoonlijke wapen wordt steeds meegevoerd en onderhouden in iedere pauze of rust, de cursisten dragen altijd de mutsdas en moeten het haar kort dragen. Zeven oefenweken worden aldus gevuld met lessen en oefeningen die de kennis en vaardigheden ten behoeve van de oorlogstaak vermeerderen en bovendien het uithoudingsvermogen en zelfvertrouwen vergroten, het moreel verhogen en eigenschappen als initiatief, doorzettingsvermogen, durf, vindrijkheid, en dergelijke, verder tot ontwikkeling brengen. Snelmars, hindernisbaan, klimtoren, touwenbaan en terreinmarsen hebben hun vaste plaats in dat programma.

De achtste en laatste week van de commando-opleiding wordt besteed aan de zogenaamde „afmatting”, de eindtest waarin alle kennis en kunde in een vijf dagen durende, ten dele tactische oefening in de praktijk op de proef wordt gesteld; in het kader van deze test moet ten minste 180 km te voet worden afgelegd.

Ongeveer de helft van de cursisten slaagt niet in het bereiken van de zozeer begeerde eindstreep waar zijn recht wordt erkend op het dragen van de groene baret. Sommigen moeten afhaken ten gevolge van een of ander dienstongeval, maar de meesten moeten worden ontheven omdat het hen toch blijkt te mankeren aan de geestelijke en/of lichamelijke kwaliteiten die voor de hedendaagse commando conditio sine qua non zijn.

Paraat

De plechtige uitreiking van de groene baret — die met recht en reden mag worden gezien als een „bekroning” — wordt veelal bijgewoond door trotse ouders en andere familieleden en vriend(inn)en. In aansluiting daarop mag een welverdiende week verlof worden genoten, waarna de commando „paraat” wordt.

In het parate deel van het Korps wordt de functie- en onderdeelopleiding voltooid met onder meer de parachutistenopleiding, een grondige herkenningcursus, overlevingscursussen, en dergelijke. Dat alles dient dan om hem maximaal geschikt te maken voor alle opdrachten die hem in het kader van zijn oorlogstaak kunnen worden toebedeeld. Hoe geslaagd die voorbereiding is, blijkt telkenjare wanneer de parate commandocompagnie deelneemt aan de oefeningen in groter nationaal en internationaal verband, waarmee gewoonlijk de laatste maanden van de eerste oefening worden gevuld: de Nederlandse dienstplichtige commando's kunnen de vergelijking met overeenkomstige onderdelen uit de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, West-Duitsland, Frankrijk en België glansrijk doorstaan, ook al zijn verscheidene van die Ranger-, commando- en paracommandoeenheden bemand met vrijwillig dienenden.

Mobilisabel

Een met klein dan wel groot verlof afzwaaiende commando neemt aan het einde van zijn eerste-oefeningsperiode een formidabel pakket kennis en vaardigheden mee. Begrijpelijk is het daarom dat ook in de mobilisabele organisatie daarvan een nuttig gebruik zal worden gemaakt. Aangezien de oorlogsbehoefte van het Eerste Legerkorps normaliter reeds is gedekt met de parate waarnemings- en verkenningscompagnie, zijn de mobilisabele commando's registratief ondergebracht in 305 Commandotroepenbataljon dat voor bijzondere opdrachten aan de Nationale Territoriale Commandant ter beschikking staat. De daarvoor noodzakelijke omscholing vindt reeds plaats tijdens de eerste-oefeningsperiode: de voor die taken vereiste vaardigheden worden in onderdeelverband op peil gehouden tijdens herhalingsoefeningen die, evenals de totale mo-

bilisatievoorbereiding, worden verzorgd door het Korps, welks beroepspersoneel ook ten dele oorlogsfuncties in het commandotroepenbataljon krijgt toegewezen.

Overige activiteiten van het Korps

Behalve de in het vorenstaande geschetste opleidings- en aanverwante taken heeft het Korps Commandotroepen nog een belangrijke rol te vervullen door een scala van nevenopdrachten die stuk voor stuk, en zeer zeker gezamenlijk, een niet geringe belasting betekenen voor de thans jubilerende eenheid. Zo draagt *Opleidingszaken* tevens de verantwoordelijkheid voor het opleiden van de commando's voor het Korps Mariniers, die daartoe in staat worden gesteld deel te nemen aan de hiervoor beschreven achtweekse commando-opleiding van de *Instructiecompagnie*.

Voorts is de *Para-Instructiegroep* belast met niet alleen de eigen operationeel-parachutistenopleiding en die voor de mariniers, maar eveneens met de opleiding voor het zogenaamde B-brevet waarvoor cadetten en leerlingen van de KMS desgewenst kunnen opteren. Dezelfde instructiegroep — die voor de grondopleiding gebruik maakt van de vliegbasis Woensdrecht en voor het springen als regel F-27 Troopships benut — draagt ook de verantwoordelijkheid voor het conditiespringen en voor de droppings indien de commando's van 104 Waarnemings- en Verkenningscompagnie bij oefeningen zo worden ingezet.

De *Vaarschool*, gehuisvest aan het Oude Maasje nabij Keizersveer, neemt tegenwoordig een minder belangrijke plaats in dan het geval was vóór de omschakeling van commando-opleiding oude stijl naar de op modernere leest geschoei-de waarnemer-verkennersopleiding. Begrijpelijk, want voorheen moest voor tal van acties — overvallen, gewapende verkenningen, landingsoperaties, en dergelijke — worden gerekend met de noodzaak tot het overschrijden van waterhindernissen, en in het hedendaagse takenpakket speelt dat onmiskenbaar een geringere rol. De in het Korps aanwezige kunde en ervaring worden echter wel degelijk op peil gehouden, en daarin vindt de Vaarschool een belangrijke taak. Bovendien past het natte element en het bedwin-

gen daarvan wel degelijk in alle door het Korps verzorgde opleidingen en cursussen, en in het bijzonder de overlevingscursussen kunnen het niet stellen zonder de inbreng van het vaarschoolspecialisme.

Last but not least: de *gevechtscursussen*. Zoals reeds naar aanleiding van de voormalige Stormschool werd opgemerkt, hielden de vroegere stormcursussen de erkenning in dat de commando in wezen moet worden beschouwd als een superinfanterist. Die opvatting heeft ertoe geleid dat het Korps Commandotroepen ermee werd belast een stukje van dat superinfanteristische etiket over te dragen op allen die dat éigenlijk in de relevante opleidingen hadden moeten krijgen van de éigen wapeninstructeurs: personeel van de pantserinfanterie- en infanteriebeveiligingscompagnieën van ILK. Die opdracht verwezenlijkt het Korps in de standaardoefening „Pantserstorm”. Daarnaast worden ook de cadetten en de leerlingen van OCOSD en KMS op een gevechtscursus getraceerd. Die oefening en die cursussen hebben in de loop van de tijd verscheidene duizenden beroeps- en dienstplichtige militairen de gelegenheid geboden van nabij kennis te maken met, en deel te nemen aan, althans een gedeelte van de veeleisende verrichtingen die tot het ressort van de moderne com-

mando worden gerekend, en daarbij tevens de eigen gevechtvaardigheid te vergroten, het eigen improvisatievermogen te verhogen en aldus het vertrouwen te vermeerderen in zichzelf en in het gezamenlijke gevechtsvermogen van het team.

Besluit

Het Korps Commandotroepen heeft in de veertig jaren van zijn bestaan een belangrijke evolutie ondergaan. Maar dat niet alleen, het heeft die evolutie ook voor een belangrijk deel zelf bepaald, gestuurd en begeleid. De Nederlandse krijgsmacht heeft ontegenzeggelijk in ruime mate geprofiteerd van alle in dat Korps gebundelde capaciteiten en kwaliteiten, zowel in de naoorlogse wederopbouwperiode als bij de voorbereiding op een veelheid aan taken die in VN- of bondgenootschappelijk verband waar ter wereld dan ook zouden kunnen worden opgedragen.

Ook in de toekomst kan voor een voortgezette levering van zulke bijdragen stellig altijd een beroep op het Korps worden gedaan. De goede ervaringen uit de voorbije veertig jaren wettigen de verwachting dat ook dan weer een aanzienlijke bate voor heel de krijgsmacht al op voorhand verzekerd zal zijn.

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op 8 maart a.s. te 19.30 uur houdt de vereniging, in samenwerking met de afdeling Krijgskundige techniek van het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs, voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in de grote zaal van het gebouw van het KIVI, Prinsessegracht 23, Den Haag, waar een inleiding zal worden gehouden over

Defensieresearch en bewapening

De inleiding zal worden verzorgd door drs. J. G. Siccama, wetenschappelijk medewerker van het NIVV, en prof. ir. H. J. Dirksen, voorzitter van de Raad voor het Defensieonderzoek TNO.

In aansluiting op de voordrachten zal, als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie worden geboden.

Introductie: d.t.v. de secretaris, Ikol W. F. Anthonijsz, Denijsstraat 135, 2551 HJ, Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 73 24 33).

De slag om de Scheldemonding

De geografische verbondenheid van Nederland en België kan worden vastgesteld met een enkele blik op de kaart van West-Europa. Wie het wil doen zonder die kaart, kan nergens beter terecht dan in de provincie Zeeland, waar Antwerpens verbinding met de open zee ligt geklemd tussen de Nederlandse oevers van de Westerschelde, met ter linkerkzijde Zeeuws-Vlaanderen en ter rechterzijde Zuid-Beveland en Walcheren. Zelden werd die samenhang zo dramatisch gedemonstreerd als in de slotfase van de Tweede Wereldoorlog, in het najaar van 1944.

Het door de Duitsers bezette West-Europa zag reikhalzend uit naar zijn bevrijding. De vooruitzichten daarop waren gunstig: het agressieve Duitsland had zich verslikt in al te gulzige happen; het had in het Oosten het initiatief aan de Russen moeten laten nadat in februari 1943 het keerpunt was gekomen met de val van Stalingrad; het was medio mei 1943 uit Afrika verdre-

Om ook een jongere generatie te kunnen doen beseffen welke destijds de rol is geweest van Nederlandse commando's in de beslissende ontknopingsfasen van de Tweede Wereldoorlog, wordt hier een episode beschreven waarin zij een belangrijke bijdrage hebben geleverd tot het uiteindelijke succes van een operatie die zich afspeelde binnen de Nederlandse landsgrenzen en die het einde van de oorlog als het ware binnen handbereik zou brengen. Het beknopte relaas van de gevechtshandelingen werd op schrift gesteld door majoor der infanterie P. G. H. Maalderink, hoofd Documentatie en informatie van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf; het is een der bijdragen in het in de loop van deze maand verschijnende gedenkboek „Het Korps Commandotroepen van 1942 tot 1982”. De redactie achtte het gewenst, tot beter begrip van de algehele samenhang, voorafgaande aan voornoemd artikel te beschrijven hoe de oorlogvoering zich had ontwikkeld tot aan het cruciale moment waarop de commando's in actie moesten komen.

ven en door de geallieerden achtervolgd tot op het Europese vasteland waar, nadat de invasie van Sicilië (10 juli 1943) met succes was afgerond, de bevrijders in de voet van de Italiaanse laars waren geland. Inmiddels rukten de Russen op naar Oost-Pruisen, in Italië viel Rome op 4 juni 1944 in geallieerde handen, en twee dagen later zetten de geallieerde invasielegers voet aan wal in de grootste amfibische operatie aller tijden.

En daarmee zag Duitsland, dat altijd zo bevreemd was geweest voor een twee-frontenoorlog waarbij het in de tang zou zitten, zich genoodzaakt zich zelfs op drie fronten te verdedigen. Toen bleek, dat de Teutonen wel konden aanvallen maar nu nauwelijks waren opgewassen tegen de eisen die een met goed gevolg te voeren verdediging stelt. Bijgevolg zagen de Westeuropaanen met grote vreugde toe hoe de geallieerden zich opmaakten om ten langen leste de rekening te gaan vereffenen. Het tempo waarin dat leek te gebeuren, wakkerde het optimisme van de geknechte volkeren nog aan. Maar de gebeurtenissen zouden leren dat de Duitsers wel waren aangeslagen maar nog niet verslagen.

De eerste weken na de landing in Normandië werden besteed aan het opbouwen van een basis van voldoende sterkte die de geallieerden in staat zou stellen daarna hun offensief zonder haperingen gaande te kunnen houden. Dat was alleszins verstandig, want alle verdere aanvoeren zouden over zee moeten komen, en de Normandische kust beschikte nu eenmaal niet over grote aanvoerhavens. Dat was immers ook de reden waarom er kunstmatige havens werden aangelegd. Maar de capaciteit daarvan was betrekkelijk gering, vooral nadat in het begin van juli een storm zodanig had huisgehouden dat er nog slechts 6000 ton per dag kon worden verwerkt. Met de in Normandië gereedgestelde voorra-

den, en rekenende op de over zee te verwachten aanvoeren, kon het grote offensief worden ingezet. Benzine stroomde naar het vasteland door een nieuw gelegde pijpleiding die met het front mee naar voren kon worden verlegd, en het werd mogelijk geacht het voorziene tijdschema ook te verwezenlijken. Op 30 juli 1944, met de doorbreking van het Duitse front bij Avranches, begonnen de geallieerde legers door West-Europa te rollen. Maar weldra bleken de planningcijfers te pessimistisch te zijn: veel sneller dan geschat bereikten de bevrijders de Seine, twee weken later stonden zij al aan de Frans-Belgische grens, ongeveer vier maanden eerder dan door de planners was voorzien. En dat móést natuurlijk wel consequenties hebben, voor beide partijen.

Hitlers verdedigingssysteem stortte ineen. In Noord-Frankrijk beschikte hij over twee legers: het Vijftiende Leger onder generaal von Zangen, en het Zevende Leger onder generaal Dollmann. Maar de aanvankelijk zo geniaal geachte Führer wist niet goed hoe hij het probleem moest oplossen; wie de geschiedenis bestudeert, zal kunnen vaststellen dat Hitler geleidelijk weer terugkeerde naar het niveau waarop hij in de Eerste Wereldoorlog had gefunctioneerd: dat van korporaal. En nu deed zich aan hem het probleem voor dat er twee zaken gelijktijdig moesten worden geregeld die in wezen strijdig waren. In de eerste plaats moest de Duitse verdedigingslinie aan de oorspronkelijke westgrens – de Westwall of Siegfriedlinie – die in de jaren van de ongekende successen was veronachtzaamd, in allerijl worden gereedgemaakt voor de eigenlijke functie. Daarvoor moest tijd worden gewonnen in verdragende gevechten, en die opdracht viel nu toe aan Dollmanns Zevende Leger dat de geallieerden zo lang mogelijk diende op te houden terwijl het zich vechtend verplaatste van west naar oost. Maar in de tweede plaats was het duidelijk dat de geallieerden afhankelijk waren van hun aanvoeren over zee en dat zij daarvoor waren aangewezen op een of meer grote havens aan Het Kanaal of de Noordzee. Daarom kreeg von Zangens Vijftiende Leger tot taak in noordelijke richting langs de kust terug te trekken om die havens zo lang mogelijk aan de geallieerden te ontzeggen en de havenin-

stallaties te vernietigen indien de havensteden moesten worden prijsgegeven.

Bijgevolg verplaatste het ene leger zich naar het oosten, het andere terzelfder tijd naar het noorden. En het gevolg was voorspelbaar: tussen die beide legers viel een gat dat allengs groter en groter werd!

De geallieerden beseften niet hoe gunstig de situatie zich ontwikkelde. Hun inlichtingenofficieren konden onmogelijk wijs worden uit de ontelbare krijgsgevangenen van talloze verschillende onderdelen, en het was voor hen ondoenlijk vast te stellen in welke organieke verbanden de tegenpartij was gegroepeerd. De eenheden in voorste lijn merkten soms wél dat er een gat moest zijn, doordat er dan plotseling geen enkele weerstand meer tegenover hen bleek te zijn. Die ervaring deden ook de Britse en Canadese pantserdivisies op, die op 29 en 30 augustus waren uitgebroken uit hun bruggehoofden ten noorden van de Seine: in enkele dagen rukten zij niet minder dan 500 km op: op 3 september bevrijdde de 11 Armoured Division Brussel, een dag daarna vermeesterde zij Antwerpen zó snel dat de Duitsers, mede dank zij de Belgische Weerstandsbeweging – het verzet ter plaatse – geen kans meer zagen de haveninstallaties te vernielen. En zo beschikten de geallieerden plotseling over een intact havencomplex dat toentertijd een capaciteit had van ongeveer 40.000 ton per dag, veel dichterbij het front lag en dus voor de logistiek van het grootste belang was: het transport van de schamele 6000 ton per dag uit Normandië zou nu niet langer moeizaam over kapotgebombardeerde wegen met de hoogste prioriteit – „Red Ball Express” – naar een bevoorrechte eenheid hoeven gaan, maar nu kon elke vechtende divisie rekenen op de 500 ton voorraden die zij per gevechtsdag placht te verbruiken. Slechts één moeilijkheid schortte er nog aan de bruikbaarheid van Antwerpen: de oevers van de toevoerweg uit open zee, de Westerschelde, waren nog vast in Duitse handen, en dus was de vaart naar Antwerpens havens nog geblokkeerd.

Men zou nu geneigd zijn te veronderstellen dat de geallieerde bevelhebber in deze frontsector, veldmaarschalk Montgomery die de 21st Army Group commandeerde, dat probleem snel en bekwaam zou oplossen. Immers, Britten weten

toch hoe belangrijk het is „to rule the waves”. Maar klaarblijkelijk was hij zozeer verrukt over zijn succes dat hij een nog veel indrukwekkender sprong voorwaarts wilde maken om in een gigantische slag de hele oorlog te beëindigen: hij zette alles op een enkele kaart en waagde de sprong naar Arnhem – operatie „Market Garden” – op 17 september 1944, de grootste luchtlandingsoperatie uit de geschiedenis. Helaas bereikten de uit het bruggehoofd Neerpelt oprukkende grondtroepen de Airbornes niet, en dat betekende ook het einde van Montgomery's illusie. Want dat was het zeker: de voorgenomen doorstoot naar het hart van Duitsland, die met veertig divisies had moeten worden ingezet uit de bij Arnhem geconsolideerde positie, zou aan voorraden zo'n $40 \times 500 = 20.000$ ton per dag hebben gevegd, en die hadden slechts kunnen worden aangevoerd... via een in vol bedrijf zijnde Antwerpse haven!

Het is te begrijpen dat ook de Duitsers al snel inzagen welke fout de tegenstander had gemaakt. Toen het Belgische verzet hen had verhinderd de haveninstallaties te vernielen, lag het voor de hand dat zij de toegangsweg niet zouden willen loslaten. Natuurlijk was hun moreel aangetast door de snelle vorderingen van de geallieerden, maar het speelde hen wel in de kaart dat Montgomery's overijde sprong naar het noordoosten ertoe had geleid dat de deur naar de rechteroever van de Schelde was blijven openstaan: de pantserdivisie die Antwerpen had genomen, was namelijk wel doorgetrokken naar het noorden, maar was nog niet zo ver gevorderd dat het hoge terrein bij Hoogerheide, Woensdrecht en Kortven kon worden beheerst dat de Kreekrakdam kon afgrendelen waarover de weg liep naar Zuid-Beveland en Walcheren; en in plaats van eerst die deur te doen sluiten, had Montgomery deze pantserdivisie naar Neerpelt gedirigeerd om haar te laten deelnemen aan de doorstoot naar Arnhem.

Die open deur betekende een opkikker voor het Duitse moreel: met insluiting bedreigde eenheden in Zeeland konden nu rekenen op een open terugtochtsweg, en zelfs zouden zo nodig versterkingen kunnen worden gezonden om Antwerpen zo lang mogelijk te blijven neutraliseren. Montgomery's begrip voor de grote waarde van de overzeese aanvoeren kwam ten slotte wel,

maar toen was het al rijkelijk laat. De prijs voor het alsnog vrijmaken van de toevoerweg viel dan ook aanzienlijk hoger uit dan het geval zou zijn geweest als de eerste, gemakkelijkste gelegenheid zou zijn benut: uiteindelijk vielen aan weerskanten, burgers inbegrepen, niet minder dan 60.000 slachtoffers in de slag om de Scheldemonding.

In de plannen werd geschat dat het op de zuidelijke oever, in Zeeuws-Vlaanderen, nog wel zou kunnen meevallen, ook al hadden de Duitsers daar een groot deel van het voorterrein geïnnundeerd. De noordelijke oever zou ongetwijfeld de meeste moeilijkheden veroorzaken, omdat zich daar in de nadering naar Vlissingen twee uiterst lastige defilés bevonden, smalle richels zonder enige manoeuvreerimte, te weten de Kreekrakdam en de Sloedam. Het alternatief was een riskante amfibische operatie over de brede, open Westerschelde. Uiteindelijk werd het een combinatie van beide mogelijkheden.

De Scheldemonding en Antwerpen lagen in het operatiegebied van de 21e Legergroep, die twee legers telde: het Tweede Britse Leger, dat was vrijgemaakt voor de grondoperaties van Market Garden, en het Eerste Canadese Leger, dat voorlopig nog de handen vol had aan Le Havre, Dieppe, Calais, Boulogne en Oostende en dat bovendien de Duitsers nog niet geheel bij Antwerpen had verdreven; daarheen was het Eerste Britse Legerkorps – dat deel uitmaakte van 1 Can Army – overgebracht, maar nadat de Duitsers in de laatste week van september de noordelijke oever van het Albertkanaal hadden ontruimd, duurde het nog tot 3 oktober eer de bedreiging van de Antwerpse haveningangen kon worden veronzijdigd met de moeizame vermeerstering van Merksem.

Het Eerste Canadese Leger stond onder bevel van lgen Crerar, maar tijdens diens ziekte werd het bevel gevoerd door lgen Simonds, commandant van het Tweede Canadese Legerkorps. Crerars vervanging zou een belangrijke rol spelen in de voorbereidingsfase. Toen namelijk het plan werd geopperd de dijken van Walcheren kapot te bombarderen om zo de sterke Duitse kustverdedigingsbatterijen op dat eiland uit te schakelen zodat de Duitsers het nutteloze van verder verzet zouden inzien, bleek Simonds

voorzitter, terwijl Crerar zich ertegen had verklaard: „... I am strongly of the opinion that the flooding of Walcheren is not a practical proposition” (25 september 1944). Maar de geestelijke vader van dat plan, Simonds, kreeg als Crerars vervanger de toestemming van Eisenhower, en dus voerde Bomber Command op 3, 7 en 11 oktober aanvallen uit op de dijken waarin grote bressen werden geslagen bij Fort Rammekens, voormalig Fort Nolle, Westkapelle en Veere. De sterkste batterijen waren echter in de duinenrij gebouwd – in totaal stonden er circa dertig stukken kust- en veldgeschut met kalibers van 75 tot 202 mm – en dus hadden die, evenals overigens de landmijnen en prikkeldraadversperringen, van het water niets te lijden. Want Walcheren was in wezen vergelijkbaar met een schotel welks middengedeelte beneden de zeespiegel lag, met de rand daarboven. En nu de schotel vol water was gelopen, zouden de gevechten uitsluitend op die rand moeten worden gevoerd.

Nadat op de linkeroever de op 4 oktober door 3 Can Infdiv ingeluide operatie „Switchback” – in de plannen begroot op vier tot vijf dagen maar door de bekwame en hardnekkige Duitse verdediging uitgegroeid tot bijna een maand! – in samenwerking met eenheden van 52 Br Infdiv „Lowland” en van 4 Can Padviv ten slotte had geleid tot de volledige liquidatie van het Duitse verzet in Zeeuws-Vlaanderen, kon de aandacht ten langen leste worden geconcentreerd op de rechter Scheldeoever. Daar was 2 Can Infdiv op 4 oktober begonnen met de aanval naar Hoogerheide, om samen met 49 Br Infdiv „West Riding” zo snel mogelijk de Kreekrakdam af te sluiten en vervolgens de weg naar Vlissingen in te slaan. Maar pas op 16 oktober kon de Duitse grendel bij Woensdrecht worden weggeschoven.

Dat was dezelfde dag waarop Montgomery's nieuwste richtlijnen uitkwamen die aan het openen van de vrije vaart naar Antwerpen de allerhoogste prioriteit gaven:

1. The free use of the port of Antwerp is vital to the allied cause, and we must be able to use the port soon.

2. Operations designed to open the port will therefore be given complete priority over all other

offensive operations in 21 Army Group, without any qualification whatsoever.

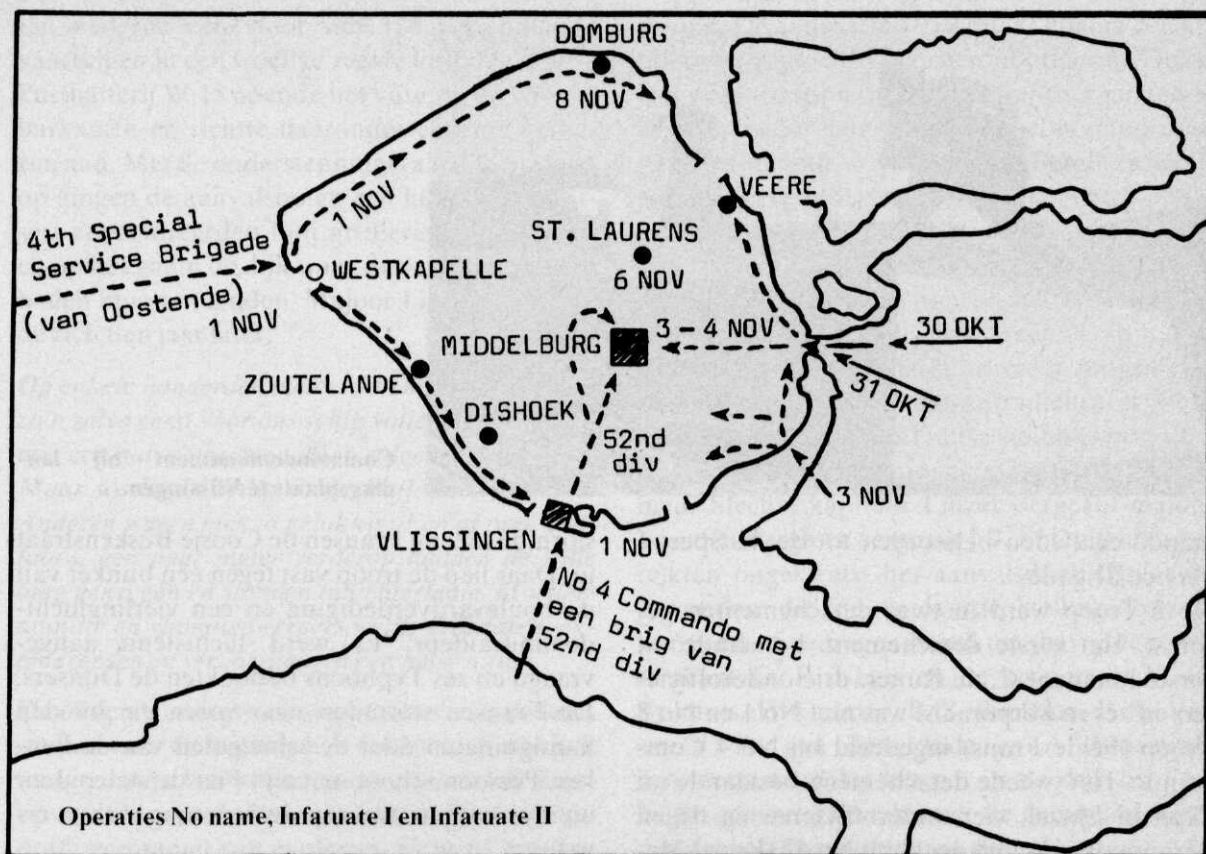
3. The immediate task of opening up the approaches to the port of Antwerp is already being undertaken by Canadian Army and good progress has been made. The whole of the available offensive power of Second Army will now be brought to bear also . . .

I must impress on the Army commanders that the early use of Antwerp is absolutely vital. The operations now ordered by me must be begun at the earliest possible moment; they must be pressed with the greatest energy and determination; and we must accept heavy casualties to get quick success.

De verwezenlijking van die richtlijnen bracht 4 Can Padviv uit de modder van Zeeuws-Vlaanderen eveneens naar Woensdrecht waar nu de vluchtweg uit Zeeland snel werd afgesloten. Op 24 oktober viel 2 Can Infdiv aan over de Kreekrakdam, vestigde op 27 oktober twee brughoofden over het kanaal van Zuid-Beveland – mede dank zij een in de Duitse rug uitgevoerde landing van uit Terneuzen overgestoken delen van 52 Lowlanddiv (een prestatie van die Mountaineers uit Schotland!) – en zuiverde vervolgens Zuid-Beveland geheel.

Daarna restte nog slechts de richel rond het ondergelopen Walcheren. Daarvoor zou een driedelig plan worden uitgevoerd: een amfibische operatie uit Breskens tegen Vlissingen onder de codenaam „Infatuate I”, een landing uit Oostende bij Westkapelle („Infatuate II”) en een frontale aanval uit oostelijke richting over de Sloedam („No Name”, of ook wel „Vitality II”).

Die laatstgenoemde operatie beet de spits af: op 31 oktober vielen de Canadezen aan over de Sloedam, destijds ongeveer 1200 m lang en 40 m breed met links en rechts water en modder, door de Duitsers ondermijnd en bestreken uit goed voorbereide opstellingen met steun van middelbare en zware artillerie. Na ernstige verliezen werden de Canadezen in de nacht van 1 op 2 november in voorste lijn afgelost door 155 Infbrig „Glasgow Highlanders” die echter evenmin voortgang konden boeken, totdat in de volgende nacht een bataljon Cameron Highlanders van 156 Infbrig over een door verzetsmannen gewezen zandrug het Sloe kon oversteken en de Duit-

se weerstand omtrekken; daarna kon de grendel van de nadering naar Vlissingen worden weggeschoven.

W. WALTHUIS

Vlissingen en Westkapelle

Op 20 oktober 1944 volgde de verplaatsing van No 2 Troop naar Brugge, waar de eenheid werd ingedeeld bij de Britse 4e Special Service Brigade. De Westerschelde werd nog steeds beheerst door de Duitsers en de haven van Antwerpen kon derhalve onmogelijk door de geallieerden worden gebruikt. Het bezit van Walcheren zou het verdere verloop van de oorlog bepalen. De Duitsers hadden van dat eiland één grote vesting gemaakt, waar zich niet minder dan 305 kazematten bevonden. Zware kustbatterijen stonden in betonnen opstellingen en in het westen en zuiden waren op het strand uitgebreide draad- en mijnversperringen aangelegd. Onderwaterhindernissen sloten de toegangen tot het eiland af. Vooral de omgeving van Vlissingen was zwaar versterkt; om de stad was een dubbele rij van tankgrachten gegraven.

Met de wetenschap dat het eiland gemakkelijk

onder water kon worden gezet, besloot de geallieerde legerleiding het zeewater binnen te laten met het oogmerk de artillerieopstellingen te isoleren en de Duitse eenheden te belemmeren in hun bewegingen, waardoor de verdediging van het eiland zou worden ontwricht. Nadat de bevolking door middel van afgeworpen pamfletten was gewaarschuwd, vonden op 3, 7 en 11 oktober precisiebombardementen plaats op de zeedijken. Door vier gaten stroomde het zeewater binnen. Piloten van verkenningsvliegtuigen rapporteerden: „Het eiland lijkt nu op een schotel vol water”. Uiteindelijk was de toestand dat, met uitzondering van de duinranden, Middelburg en nog enkele andere plaatsen, geheel Walcheren onder water stond.

De verovering van Walcheren was opgedragen aan de Britse 52e (Lowland) Divisie. Twee brigades zouden van Zuid-Beveland over het Sloe aanvallen. No 4 Commando en een brigade van deze divisie waren belast met de vermeerstering van Vlissingen, terwijl No 41, No 47 en No 48 (Royal Marine) Commando versterkt met No 4 (Belgian) Troop en No 5 (Norwegian) Troop bij Westkapelle aan land zouden gaan. Alle com-

Commandomonument bij landingsplaats te Vlissingen.

mando-eenheden behoorden tot de 4e Special Service Brigade.

No 2 Troop werd in twee detachementen gesplitst. Het eerste detachement, bestaande uit eerste luitenant C. de Ruiter, drie onderofficieren en zeven korporaaals, was met No 1 en No 8 Troop (beide Frans) ingedeeld bij No 4 Commando. Het tweede detachement, bestaande uit kapitein Linzel, vier onderofficieren en negen korporaaals, was ingedeeld bij No 47 (Royal Marine) Commando. Eén onderofficier was ingedeeld bij de staf van de 4e Special Service Brigade.

Op 1 november 1944 werd de aanval uit Breskens op Vlissingen ingezet, gesteund door het vuur van 314 kanonnen die in Zeeuws-Vlaanderen stonden opgesteld. Korporaal W. de Liefde landde om 05.45 uur met de eerste verkenningsboot bij de Dokhaven (codenaam „Uncle Beach”) en klom op de gladde paalhoofden van een pier om de landingsplaats voor de overige boten met een groene lamp te markeren. In het schijnsel van lichtspoornunitie zat De Liefde moederziel alleen te zwaaien met zijn lamp. De Ruiter, die met de derde boot landde, herinnerde zich: „Terwijl je normaal spreekt van overgierende granaten, was dit geen overgieren meer, dit was een continu gehuil dat over je heen ging”.

Korporaal J. W. Bothe, die eveneens tot de eersten behoorde, stelde met een handgranaat de bezetting van een kazemat buiten gevecht.

Sergeant W. G. van Gelderen en korporaal L. Persoon waren ingedeeld bij No 8 Troop. De laatste schakelde een mitrailleurnest uit en

stormde met de Fransen de Coosje Buskenstraat in. Daar liep de troop vast tegen een bunker van de boulevardverdediging en een vierlinglucht-doelmitrailleur. Er werd luchtsteun aangevraagd en zes Typhoons bestookten de Duitsers. De Fransen stormden naar voren en gooiden handgranaten door de schietgaten van de bunker. Persoon schoot met zijn Piat de stalen deur uit zijn voegen, waarop de bezetting zich overgaf.

Van Gelderen nam vlak bij het standbeeld van admiraal De Ruyter in zijn eentje 46 Duitsers krijgsgevangen.

Luitenant De Ruiter die intussen de Zeeuwse loods, die op de hoogte waren met de ligging van de mijnevelden in de Schelde, naar het Britse marinehoofdkwartier in Antwerpen had gestuurd, belastte zich in de nacht van 1 op 2 november nog met een speciale opdracht. Samen met zijn korporaaals H. W. van der Steen, J. W. Bothe en een verzetsman voerde hij een patrouille uit naar de door de Duitsers bezette scheepswerf „De Schelde”. Daar was een aantal Duitsers op de hoogte van de springladingen, die waren aangebracht aan de sedert 1939 op stapel liggende „Willem Ruys” en zij hadden te kennen gegeven zich te willen overgeven. De Ruiter kwam terug met vijftien krijgsgevangenen. Later bleek dat de ladingen al door personeel van de scheepswerf onschadelijk waren gemaakt.

Drie uur na de landing bij Vlissingen werd de aanval op Westkapelle ingezet. Deze strijdmacht had zich ingescheept in Oostende. Gesteund door een slagschip en twee kanonneerbo-

ten naderde een vloot van 126 verschillende vaartuigen in een woelige zee de kust. De Duitse kustbatterij W 15 opende het vuur op de voorste barkassen en richtte daaronder enorme verliezen aan. Met de ondersteuningsvaartuigen voorop gingen de aanvalsboten een hel in. De Duitsers concentreerden hun artillerievuur nu voor en op het gat in de dijk waar de commando-eenheden moesten landen. Majoor Linzel herinnerde zich tien jaar later:

Op enkele honderden meters van de kust zagen we zo'n salvo eerst vóór ons schip vallen, dan even later, een salvo erachter. Het volgende was raak. Maar we lagen veilig in de Buffalo, ongedeerd. Anderen waren niet zo gelukkig. Een of twee Buffalo's, een paar meter verderop hadden de volle laag gekregen en stonden in lichterlaaie. Mortiermunitie en vlammenwerpers welke erin zaten, explodeerden en veroorzaakten een helse hitte.

De ondersteuningsvaartuigen schoten in de laatste fase voor de landing hun raketten af: een hel, vurig gordijn van vlammeende pijlen, vlak daarop een bliksem die over de duinen flitste en het doffe gerommel van explosies. Er werd binnendijks geland aan de zuidkant van het gat.

Na hergroepering rukte No 47 Commando achter No 48 Commando op in de richting van Zoutelande. Na de verovering van deze plaats nam No 47 Commando de spits over. De gehele dag vocht het Nederlandse detachement in de voorste lijn. Om Vlissingen te bereiken moest men nog 8 km duin doortrekken. Zandstormen belemmerden het zicht en al spoedig traden er storingen op bij de automatische wapens. Door de korporaals J. A. van der Linde en A. Bloemink werden desondanks toch vlot enkele weerstandsnesten opgeruimd. De korporaals J. L. Kloezeman en W. Knijff raakten gewond.

Bij Dishoek ontstond een verwoed gevecht. De aanval op de Duitse artilleriestelling W 11 vond plaats door een labyrint van prikkeldraad en mijnenvelden, waarbij men veiligheidshalve zo veel mogelijk in de voetsporen van voorgangers

sprong. De aanval liep vast, maar kon na een artilleriebarrage weer worden voortgezet. Delen van twee troops wisten de versterking binnen te dringen, waarbij de sectie onder commando van sergeant-majoor J. G. van den Bergh zich bijzonder heeft onderscheiden. Een nachtelijke tegenaanval van de Duitsers werd afgeslagen.

Op 3 november 1944 bij het aanbreken van de dag vormde de troop waarbij het Nederlandse detachement was ingedeeld weer de spits. De eenheid lag onder zwaar mortier- en mitrailleurvuur. Mitrailleurnest na mitrailleurnest werd opgeruimd, de laatste Duitse stelling voor Vlissingen werd met de bajonet op het geweer genomen. Slechts kapitein Linzel, sergeant-majoor Van den Bergh en sergeant I. J. E. Dulleman bereikten ongekwetst het aanvaldoel. Onder de gewonden die de veroverde stelling lopend, kruipend of gedragen bereikten, bevonden zich sergeant G. P. Ubels en de korporaals V. G. Kokhuis, H. Cramer, B. S. Boelema, P. A. Visser, J. A. van der Linde en A. Bloemink. 's Avonds werd bij het gat in de dijk bij Fort Nolle contact gemaakt met de commandotroepen die in Vlissingen waren geland.

Op 7 november capituleerden de Duitsers in Middelburg en op 8 november werd de laatste weerstand tussen Domburg en Veere gebroken. Op 14 november vertrok No 2 Troop naar Eastbourne in Engeland. Korporaal Bothe bleef nog geruime tijd in Zeeland als gids voor de Engelsen. De sterkte van de troop was gereduceerd tot twee officieren en zeventien onderofficieren en korporaals.

De vrijmaking van de Schelde kostte de geallieerden ruim 23.000 doden, maar het doel was bereikt: de troepen die de slag om Duitsland moesten beginnen, waren verzekerd van logistieke steun.

Op de Westerschelde was het mijnenvegen intussen al begonnen. Op 28 november 1944 was de doorvaart naar Antwerpen open voor de bevoorrading van de geallieerde legers.

P. G. H. MAALDERINK

Strijd om de Golan tijdens de Jom-Kippoeroorlog

jhr. J. H. de Jonge

ritmeester der huzaren

Op 6 oktober 1973 om 14.00 uur werd de staat Israël opnieuw aangevallen door zijn Arabische buurlanden, ditmaal op twee fronten tegelijk. Na de onafhankelijkheidsoorlog in 1948, de campagnes in 1956 en 1967, en de uitputtingsoorlog in 1972 met slechts een „beperkte” omvang was dit het vierde grote gewelddadige conflict, ontstaan uit hetzelfde motief.

Afgezien van enkele tijdige maatregelen in het parate deel van de Israel Defence Force (IDF) werd, als gevolg van een reeks factoren, pas een gedeeltelijke mobilisatie afgekondigd op de ochtend van de dag dat de oorlog uitbrak. Toch had de inlichtingendienst van de IDF wel degelijk informatie ontvangen die wezen op aanvalsvoorbereidingen, maar men interpreteerde deze verkeerd.

In Egypte waren ongewoon hoge concentraties van troepen en materieel waargenomen, wat slechts de top van een ijsberg zou blijken aangezien Egypte bijna alle oefeningen en verplaatsingen 's nachts en achter aarden wallen liet uitvoeren. De duidelijk waarneembare activiteiten en troepenconcentraties bij de Syriërs werden uitgelegd als voorbereidingen op een beperkte vergeldingsmaatregel wegens het neerschieten van een aantal Syrische gevechtsvliegtuigen door de Israel Air Force (IAF), enkele dagen tevoren.

Russische adviseurs en „ambassadepersoneel” verlieten de Arabische broederlanden en door de Sovjet-Unie werden enkele waarnemingssatellieten in een baan over het Midden-Oosten gelanceerd.

De bovengenoemde activiteiten op beide fronten werden niet alleen per stuk foutief gewaardeerd, zij werden ook niet met elkaar in verband gebracht.

Dan was er, behalve vele andere gegevens, nog het „toeval” dat terroristen van de Palestinian

Liberation Organization (PLO) in Oostenrijk een aantal joden hadden gegijzeld, hetgeen uiteraard een groot deel van de regerings aandacht opeiste.

Op de avond voor Jom Kippoer, het joodse feest, werd de kans op oorlog binnen enkele dagen laag geschat. Dat bleek op de kabinetsbijeenkomst waar ook de Chef Inlichtingendienst en de bevelhebber, generaal Elazar, aanwezig waren. Een verzoek van deze laatste, gedeeltelijk te mogen mobiliseren aangezien hij de situatie niet vertrouwde, werd afgewezen. De angst, de „blamage” van een kostbare, onnodige mobilisatie te krijgen toegeschoven was bij de politici, zelfs bij minister van defensie Dayan, te groot. Heel duidelijk hebben de eventuele gevolgen van zo'n beslissing op de naderende verkiezingen meegespeeld in de besluitvorming.

Om 04.00 uur de volgende ochtend, zaterdag, vernam de Chef Inlichtingendienst dat de aanval die dag om 18.00 uur op twee fronten zou beginnen. Toen op grond van dat bericht het kabinet – ditmaal onvolledig omdat veel ministers op dat vroege uur van de vrije dag onvindbaar waren – om 08.00 uur bijeenkwam, werd generaal Elazars voorstel voor een aantal preventieve luchtaanvallen afgewezen. Hij kreeg wel toestemming voor een beperkte mobilisatie, hetgeen hij echter zeer ruim interpreteerde: vooral de tankeenheden en het luchtmachtpersoneel bracht hij op sterkte.

De premier, mevrouw Meir, liet via haar ambassadeur in Washington en met bemiddeling van de president van de Verenigde Staten, in een poging de oorlog alsnog te voorkomen, Egypte voelen dat men op de hoogte was van de Arabische plannen. De Egyptische ambassadeur antwoordde uiteraard ontkennend en de enige reactie was dat uur U werd vervroegd van 18.00 naar 14.00 uur! Even na 14.00 uur op deze heili-

ge joodse feestdag, verbrak de omroep de stilte; na de aankondiging dat oorlog was uitgebroken, volgde een lange reeks van mededelingen voor reservisten die zich moesten melden. De aanvang van de mobilisatie was een feit!

Later die dag zou mevrouw Meir voor de radio verklaren:

Gedurende een aantal dagen wist onze Inlichtingendienst dat de strijdkrachten van Egypte en Syrië gereed stonden voor een aanval op twee fronten (...). Onze strijdkrachten stonden opgesteld volgens plan teneinde aan het dreigende gevaar het hoofd te bieden...

Om een verantwoorde keuze te kunnen maken uit de geweldige hoeveelheid interessante gegevens, en toch gedetailleerd enkele aspecten te kunnen weergeven, werd dit artikel beperkt gehouden tot de gevechten op de Golan-hoogvlakte, en wel gedurende de eerste vijf dagen.

Geschiedenis

De Golan is altijd voor Israël een niet af te scheiden deel geweest. In de Bijbel wordt de Golan genoemd als een van de drie plaatsen die door Mozes worden bestempeld als „vrijsteden”, zoals blijkt uit Deuteronomium 4:41-43. Ruïnes van synagogen uit de tweede en derde eeuw zijn stille getuigen. In het begin van de joodse kolonisatie werden er enkele vestigingen gesticht die echter, gezien het onvruchtbare terrein en het ontbreken van wegen, weinig kans van overleven hadden.

Tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog werd de Golan aan Syrië onder Frans mandaat toegewezen.

Tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog (1948), die volgde op het uitroepen van de staat Israël, consolideerden de Syriërs zich op de Golan-hoogvlakte en bestreken van deze hoogte een groot deel van Noord-Israël en vooral de Hoelavallei. Bijna twintig jaar lang hinderden zij met artillerie- en mortiervuur de landbouwwerkzaamheden op de velden, hetgeen resulteerde in een hoog aantal slachtoffers onder de Kibboetsleden.

In 1967 vocht de IDF zich ten koste van zware verliezen omhoog en dreef de Syriërs terug tot Koeneitra. Sindsdien verzezen er verschillende vestigingen en beschouwde Israël de Golan als een noodzakelijke strategische buffer. Daarom werd het gebied in staat van verdediging gebracht.

De tactische weer- en terreinstudie

Doel

Het analyseren van de invloed van weer en terrein op het gebied Golan-hoogvlakte gedurende de maand oktober, met het oog op een aanval uit oostelijke richting.

Algemene beschrijving van het gebied

Weer

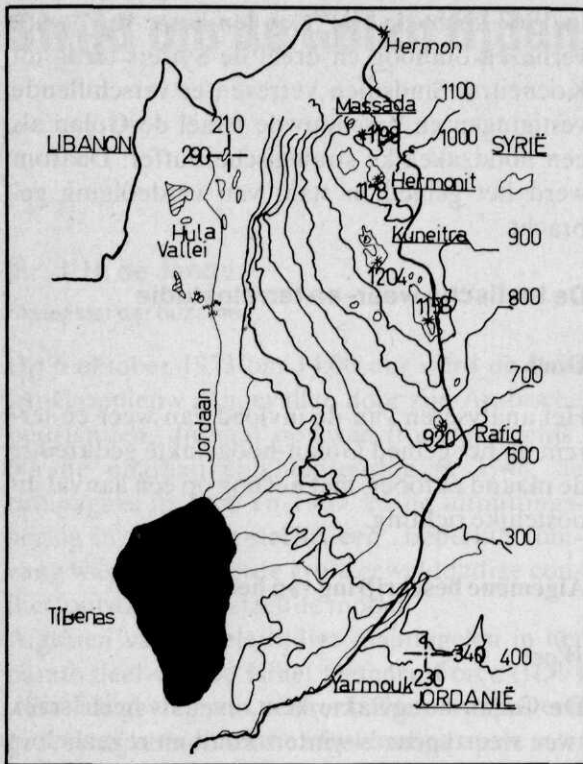
De Golan-hoogvlakte kent, evenals heel Israël, twee weertypen: 's winters koud en regenachtig met zelfs sneeuw op de berg Hermon, en 's zomers heet en droog. De eerste regenval begint in de maand oktober en duurt tot in april, met de meeste neerslag tussen december en februari. De windrichting is overheersend west, met incidenteel – vooral 's zomers – een warme oostelijke „val”wind, de Hamsin, die door zijn hoge temperatuur en droogte een zeer uitputtend effect heeft. Op de Golan is 's zomers, als gevolg van het ontbreken van neerslag, geen mist- of nevelvorming.

Terrein

BODEMVERHEFFING EN AFWATERING

De Golan-hoogvlakte is een bergachtige reeks van vulkanische formaties die loopt van de oost-oever van het Meer van Tiberias noordwaarts tot aan de Hermon (afb. 1). Een rij van verhogingen en pieken loopt van Rafid via Koeneitra naar de Hermon, en ten westen van deze lijn loopt het terrein (zeer steil) af naar de Hoelavallei en (geleidelijk) naar het Meer van Tiberias. Regenwater loost de Golan in de Hoelavallei en het Meer van Tiberias, zodat tal van kleine stroompjes oost-west en noordoost-zuidwest lopen, terwijl de vallei via de Jordaan afwatert op het Meer van Tiberias.

Afb. 1 Bodemverheffing en afwatering

BODEMGESTELDHEID EN BEGROEIING

De bodem bestaat, als gevolg van de vulkanische oorsprong, grotendeels uit rotsblokken op een lavaondergrond (afb. 2) waarop vrijwel geen vegetatie mogelijk is. Daar waar de hoogvlakte afdaalt naar de Hoelavallei en het Meer, is de grond vruchtbaarder en komt veel begroeiing voor. De vallei zelf is plaatselijk moerassig. Bovendien zijn er in het noorden bij Massada bossen die bekend zijn om hun dichtheid en grote stamdikten.

KUNSTWERKEN

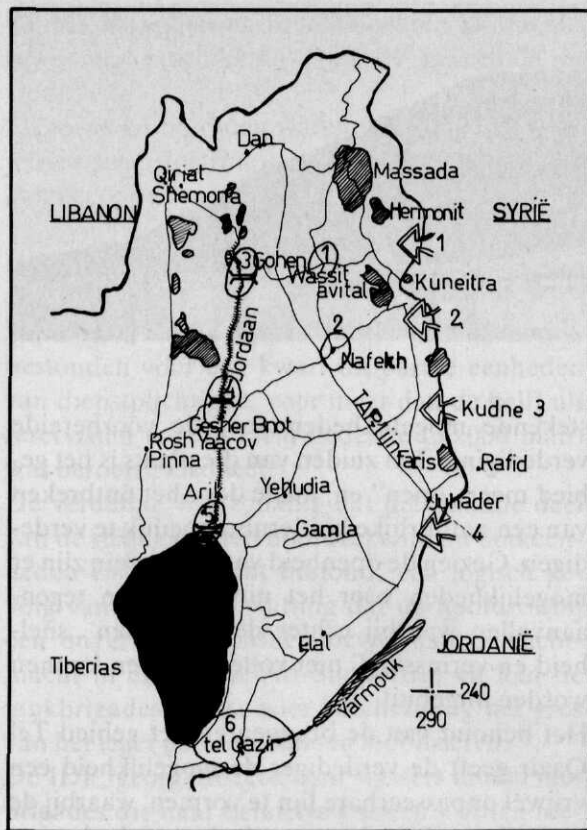
1. Wegen

De Golan heeft een bescheiden wegennet met vijf oost-west lopende kunstwegen, te weten: Massada-Dan, Wassit-Gonen, Koeneitra-Nafekh-Gesher Bnot Ya'acovbrug (afb. 3), Yehoedia-Arikbrug en de Gamla-Rise; en twee noord-zuid lopende wegen: uit Koeneitra pal noord-zuid, en Wassit-Nafekh-Joehader.

Afb. 2 Rotsblokken op een lavaondergrond zonder vegetatie

Afb. 3 De Gesher Bnot Ya'acovbrug

Afb. 4 Tactisch belangrijke gebieden, hindernissen, naderingsmogelijkheden (///////: pa stoppend)

De wegen zijn op de meeste plaatsen geasfalteerd en hebben één rijbaan. Een heel bijzondere weg is die welke parallel loopt aan de Trans Arabian Pipeline (TAP), Israël binnekomend van Rafid en gaande in globaal noordwestelijke richting.

2. Bruggen

Het gebied heeft drie bruggen welke bezit van vitale betekenis is omdat zij vrijwel de enige overgangsmogelijkheid over de rivier Jordaan vormen: de brug bij Gonen in het noorden, de Gesher Bnot Ya'acovbrug centraal en de Arikbrug in het zuiden van het Meer. Het zijn alle Baileybruggen.

3. Steden

De enige grote stad op de hoogvlakte is Koeneitra. Ze ligt in het „cease-fire“-gebied en is verboden voor burgers. In de Hoelavallei liggen Qiryat Shemona en het belangrijkste knooppunt Rosh Pinna.

Militaire aspecten van het gebied

Tactisch belangrijke gebieden (afb. 4)

1. Knooppunt van wegen Wassit i.v.m. een opmars in westelijke richting.
2. Knooppunt van wegen Nafekh i.v.m. een opmars in westelijke richting.
3. Brug bij Gonen.
4. Brug bij Gesher Bnot Ya'acov.
5. Brug Arik, omdat het bezit van deze bruggen beslissend is voor de IDF om de reserve-eenheden aan te voeren; voor de Syriërs om dat laatste tegen te gaan en de aanval in Noord-Israël te kunnen voortzetten.
6. Gebied Tel Qazir met dezelfde redenen die gelden voor de genoemde bruggen.

Waarneming en schootsvelden

De waarneming en schootsvelden zijn in het algemeen zeer goed te noemen, met een uitzondering voor de eerste verdedigingslijn in het zuiden bij de Yarmoekevriër. Vrijwel overal kan men posities innemen om schootsvelden van 2000 m of meer te verkrijgen.

Vuur- en zichtdekking

Door de geaccidenteerdheid van het terrein zijn goede rompedekte opstellingen mogelijk. Dekking tegen waarneming en aanvallen uit de lucht is nauwelijks mogelijk als gevolg van het ontbreken van begroeiing.

Hindernissen (afb. 4)

De voornaamste hindernissen worden gevormd door:

1. de rij pieken van vulkanische heuvels ten noorden en ten zuiden van Koeneitra (afb. 5);
2. de steile bedding van de Yarmoekevriër in het zuiden;
3. de rivier Jordaan;
4. het Meer van Tiberias;
5. de moerassen in de Hoelavallei;
6. de bossen bij Massada.

Naderingsmogelijkheden (afb. 4)

Er zijn vier goede naderingsmogelijkheden ter grootte van een brigade-eenheid, te weten:

Afb. 5 Tel Faris, een uit de rij van pieken

1. noord van Koeneitra—Wassit—Gonen;
2. zuid van Koeneitra—Nafekh—Gesher Bnot Ya'acovbrug;
3. tussen Koedne en Rafid—Yehoedia—Arikbrug;
4. zuid van Rafid—Elal—Tel Qazir.

Tactische invloed van weer en terrein

Aanval in westelijke richting

De mogelijkheden voor een doorbraak zijn ten noorden van Koeneitra aanzienlijk minder dan in het zuiden als gevolg van de grote hoogteverschillen en de steile pieken (Mount Avital, Hermonit, Tel Faris, alle ongeveer 1300 m).

Indien eenmaal de keten van bergpieken is gepasseerd, biedt het terrein goede mogelijkheden voor optreden op en naast de verharde weg en met goede schootsvelden.

Als gevolg van de ongunstige bodemgesteldheid worden tanks en pantserinfanterievoertuigen in het terrein beperkt in hun snelheid. Verovering, in een vroeg stadium van de strijd, van de beide zuidelijke bruggen en het terrein Tel Qazir ontnemt de verdediger steun in de rug en aanvoer van reserves, en geeft de aanvaller in tweede instantie de zekerheid de „open” Jordaanvallei te kunnen binnenrollen, waar tegenhouden nauwelijks meer mogelijk zal zijn.

Het eigen gebruik van chemische strijdmiddelen is wegens de overheersende windrichting niet wenselijk.

Het optreden 's nachts zal niet onderhevig zijn aan storende nevel- of mistvorming.

De verdediging

Ten noorden van Koeneitra biedt het terrein uit-

stekende mogelijkheden voor de voorbereide verdediging. Ten zuiden van die plaats is het gebied meer „open” en, mede door het ontbreken van een natuurlijke hindernis, moeilijk te verdedigen. Gezien de openheid van het terrein zijn er mogelijkheden voor het uitvoeren van tegenaanvallen waarbij echter de elementen „snelheid en verrassing” niet volledig zullen kunnen worden uitgebuit.

Het behoud van de bruggen en het gebied Tel Qazir geeft de verdediger de mogelijkheid een vrijwel onpasseerbare lijn te vormen, waarbij de aanvaller echter het voordeel van de hoogte heeft. Indien de aanvaller tot aan de bruggen is gevorderd, zal het voor de verdediger moeilijk zijn zich in een tegenaanval „omhoog” terug te vechten, naar de oude „cease-fire”-lijn.

De krachtenverhouding

Syrië

In tegenstelling tot het Egyptische beroepsleger had Syrië zijn strijdkrachten grotendeels opgebouwd uit reservisten. Was de krijgsmacht eenmaal volledig gemobiliseerd, dan konden worden ingezet: twee tankdivisies (1 en 3) en vier gemechaniseerde infanteriedivisies (5, 7, 9 en ?), die voornamelijk waren uitgerust met T54/55, enkele T62's, BTR-60PB, BMP en BTR-152. Verder waren er drie parabataljons en vijf commandobataljons met voldoende transportvliegtuigen en helikopters. Bovendien kon men nog drie zelfstandige tankbrigades inzetten (vergelijk de GSVG zelfstandige tankbataljons) waarvan er een, de Assad Republican Guard, was uitgerust met T62. De drie tankbrigades zouden metterdaad worden ingezet ter versterking van

de infanteriedivisies. In totaal waren 1500 tanks direct ter beschikking voor de gevechten in front.

Slagorde en optreden waren gebaseerd op Sovjetrussische doctrines en in grote lijnen gelijk aan het optreden van de GSVG-eenheden.

Israël

De strijdkrachten van Israël — 400.000 man — bestonden voor een kwart uit parate eenheden van dienstplichtigen, voor meer dan de helft uit reservisten en een klein gedeelte (30.000 man) was beroepspersoneel.

De verdeling was zodanig dat het staande deel van de strijdkrachten hoofdzakelijk uit tankeenheden en luchtmacht bestond; een logisch gevolg van de IDF-opvatting dat de hoofdrol bij een onverwacht conflict toeviel aan de luchtmacht in een Close-Air-Supportrol en aan de tankbrigades, onder wier bescherming het gros van het leger dan zou kunnen mobiliseren.

De IDF, georganiseerd naar westers model met brigades die naar behoefte kunnen worden toebedeeld aan divisiestaven, bestond na mobilisatie uit tien tankbrigades, negen pantserinfanteriebrigades en vijf parabrigades, die in veel gevallen „slechts” in een infanterierol zouden moeten optreden (zoals de verovering van Oost-Jeruzalem in 1967).

Het aantal tanks was 1900, in type variërende van Sherman 105 mm en 75 mm, Centurion 105 mm, M-48 en M-60 105 mm tot T54/55 105 mm en PT-76 76 mm, ondersteund door „half-tracks” en M113.

Uiteraard moesten deze landstrijdkrachten worden verdeeld over drie fronten, namelijk Syrië, Jordanië (de langste grens) en Egypte.

Op de Golan lag in eerste instantie een infanteriebrigade (de Golanibrigade) die altijd in dat gebied gelegerd was geweest en daarmee dus helemaal vertrouwd was, en een pantserbrigade (de Barakbrigade) die van huis uit behoorde bij het Commando-Noord en in feite sinds 1967 onafgebroken dienst had gedaan. Bekend waren haar acties aan de Litanirivier (1972) en de gevechten met Syrië (december 1972 — januari 1973). Zij had twee bataljons (het 4e en het 5e) waarvan een in front en het tweede teruggetrokken voor training.

Op 26 september werd aan de in Beersheba liggende 7e Pantserbrigade — die haar glorieuze oorsprong vond in de slag bij Latrun (1948) en die in 1956 en 1967 als een pantsertrein door de Arabische linies was gedenderd — opdracht gegeven de strijdkrachten op de Golan te versterken. De brigade werd op volledige sterkte gebracht en op 5 oktober bevond het 2e Bataljon zich in de omgeving van Sindiana, het 7e Bataljon langs de weg Nafekh—Wassit en het 1e Bataljon in de omgeving van Wassit, in algemene reserve.

Commandant van alle troepen op de Golan was generaal Rafoel Eytan die, toen hij de functie overnam, bewerkstelligde dat alle mobilisatiecomplexen met materieel voor de Golan meer naar het front werden verplaatst. Oefeningen bewezen dat men daardoor, op ongeveer 30 km achter de laatste verdedigingslijn, de reactietijd met de helft had kunnen bekorten.

De plannen

Het verdedigingsplan

Het plan voor de verdediging van de Golan was in grote lijnen gelijk aan de verdediging van de Sinaï aan het Suezkanaal, de bekende Bar-Lev-linie. Die, ook in Israël vóór 1973 omstreden, op de Maginotlinie gelijkende, conceptie was gebaseerd op de al gememoreerde doctrine dat een tankzware verrassingsaanval moest worden gestopt door de luchtmacht in een cas-rol en tanks. Daartoe waren dan vooruitgeschoven waarnemingposten nodig teneinde een aanval tijdig te onderkennen, te waarschuwen en het vuur te leiden.

Zo waren er op de Golan langs de VN-„cease-fire”-lijn zeventien „strongpoints” gebouwd, bemand door gemiddeld vijftien soldaten per bunker. In principe werd elke bunker gesteund door een peloton (à 3) tanks en langs de gehele lijn waren vele tankopstellingen voorbereid en verbeterd.

Uit korte felle gevechten in 1972 was gebleken dat het effect van de gevreesde antitankraketten enorm kon worden verminderd door het afgeven van storend vuur van artillerie en mortieren, reden waarom de steunpunten werden bewapend met mortieren. Een tweede (nauwelijks

voorbereide) lijn van verdediging lag bij Nafekh en de laatste lijn bevond zich op de hoogten die uitzicht boden over de Hoelavallei. Deze verdedigingsgordels zouden eventueel worden ingenomen door aankomende reserve-eenheden.

De IDF geloofde dat de hoofdaanval zich zou afspelen bij Koeneitra, gezien het prestigevoordeel van het bezit van deze stad (juist het winnen van zo'n prestigeslag kan een groot stimulerend effect hebben op de emotioneel aangelegde Arabieren) en het openleggen van de hoofdadering naar de Gesher Bnot Ya'acovbrug.

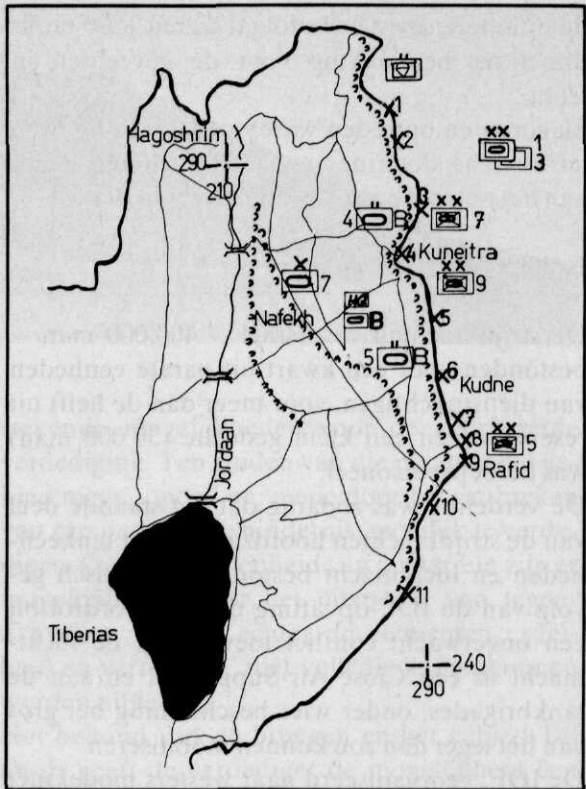
Het Rafid-defilé werd geschat als secundaire nadering. Dat idee werd nog versterkt doordat 60% van de waarneembare Syrische artillerie aan het noordelijke front stond opgesteld. Wegens het, buiten de vulkanische pieken, ontbreken van een natuurlijke hindernis, was er een grote tankgracht gegraven van de berg Hermon zuidwaarts tot aan Rafid; die kunstmatige hindernis lag uiteraard onder vuur van de tanks in de vuuropstellingen, en werd nog versterkt door omvangrijke mijnevelden die tot enkele weken voor Jom-Kippoer nog werden gelegd.

Op 5 oktober luidde het plan dat werd gepresenteerd als volgt: de infanteriebrigade (de Golani) bemant de „strongpoints”, gesteund door de Barakbrigade (het 4e Tankbataljon noord met inbegrip van de stad Koeneitra en het 5e tankbataljon zuid, de commandopost te Nafekh) en de 7e Brigade met het 1e, 2e en 7e Tankbataljon in reserve (afb. 6), rekening houdende met een tegenaanval noord of zuid, of een gelijktijdige versterking noord en zuid van Koeneitra.

Het hoofdkwartier van generaal Eytan bevond zich eveneens in Nafekh (afb. 7).

Het aanvalsplan

De Syriërs waren goed op de hoogte van de situatie op de Golan. Zij wisten dat na het over-

Afb. 6 Het verdedigingsplan: elf steunpunten, twee brigades en drie verdedigingslijnen

winnen van de grote tankgracht in feite alleen nog kleine eenheden konden optreden, en dat de dorpen en kibboetsen niet in staat van verdediging waren gebracht, zodat die geen belemmering konden vormen. Maandenlang oefenden zij in het overwinnen van tankgrachten, het ruimen van mijnevelden en het bestormen van de voor dat gebied typische heuveltoppen. Bovendien brachten zij in grote haast, enkele maanden voor het uitbreken van de oorlog, een systeem van luchtafweerraketten aan, ter neutralisering van de Israel Air Force (IAF); Frograketten werden in de diepte opgesteld.

Doeltreffende maatregelen waren genomen om complete geheimhouding te verzekeren: camou-

Afb. 7 Kamp Nafekh, hoofdkwartier van generaal Eytan en kolonel Ben Sjoahm

flage, verplaatsingen bij nacht, het verwijderen van radiotoestellen uit de voertuigen, het verspreiden van met de hand geschreven bevelen voor compagniescommandanten pas één uur voor uur U, en misleiding, onder andere door het opstellen van extra artillerie op plaatsen waar later het zwaartepunt niet zou liggen.

Voeg daarbij nog een geweldige overmacht aan troepen en een ongeëvenaarde haat tegen het joodse volk, en het is duidelijk dat alle factoren aanwezig schenen om succes te garanderen.

De Syriërs rekenden erop, op 6 oktober 's avonds de eerste verdedigingslijn te hebben genomen, daar te consolideren en tegenaanvallen af te slaan en vervolgens uit te breken teneinde op de 8e 's ochtends de Golan in bezit te hebben (dat was duidelijk gebaseerd op de reactietijd van de te mobiliseren Israëlische reserves). Daartoe moesten de drie infanteriedivisies in eerste lijn aanvallen, te weten bij Rafid de 5e, ten zuiden van Koeneitra de 9e, en ten noorden van deze stad de 7e; de speerpunt lag, in tegenstelling tot de verwachting van de IDF dus níét bij Koeneitra zelf. Bovendien moesten commando-eenheden de waarnemingspost op de Hermonberg veroveren en een weg zoeken naar de brug over de rivier Jordaan bij Hagoshrim.

De drie divisies moesten, conform de Sovjetrusische doctrine, na een inleidende beschieting van 55 minuten, de eerste hindernis nemen, gesteund door de eigen organieke tankbataljons, waarna de tankbrigades moesten doorschrijden om uit te breken.

Men had dan nóg twee tankdivisies achter de hand!

De keuze, te consolideren op de westrand van de hoogvlakte of de „soft-belly”, de Jordaanvallei, binnen te vallen, liet het Syrische opperbevel vermoedelijk afhangen van berichten over de vorderingen op het Sinaïfront en of Jordanië zich in de oorlog zou mengen.

Conclusie

Op 6 oktober om 14.00 uur lagen ten westen van de verdedigingslinie een infanteriebrigade en een tankbrigade ter sterkte van twee bataljons (75 tanks), en in reserve een tankbrigade van drie bataljons (100 tanks), gesteund door elf batterijen veldartillerie. Aan de andere zijde van de

lijn stonden drie infanteriedivisies met drie tankbrigades in voorste lijn, en twee tankdivisies op ongeveer 40 km daarachter, gereed. Vuursteun kon worden verleend door 155 batterijen artillerie en mortieren.

Het te verdedigen gebied was ongeveer 55 km breed en gemiddeld 25 km diep.

De strijd

De aanval

Terwijl om exact 14.00 uur een artilleriebombardement losbarstte op de voorste lijn van de verdediging, bestookten Mig-straaljagers doelen in de diepte zoals het Nafekhkamp. De vuurwals, waarvoor de troepen tijdig konden worden gewaarschuwd omdat de waarnemingspost op de Hermonberg over de gehele lijn de camouflagenetten van de Syrische artillerie zag weg nemen, duurde precies 55 minuten.

Om 15.00 uur meldden alle steunpunten een massale toevloed van infanterie, tanks en pantserinfanterievoertuigen. De tanks en de artillerie van de IDF openden het vuur op maximale afstand, en dank zij de remmende werking van tankgracht en mijnenvelden leek de situatie niet ongunstig. De 25 jaar oude Centuriontanks opereerden in hun rompedekte opstellingen alsof zij op de schietbaan stonden en slaagden erin vele tanks uit te schakelen, waarbij zij een voorliefde aan de dag legden voor de MTU-55 brugleggende tanks. De krachtenverhouding was nu 600 Syrische tanks tegen 60 Centurions!

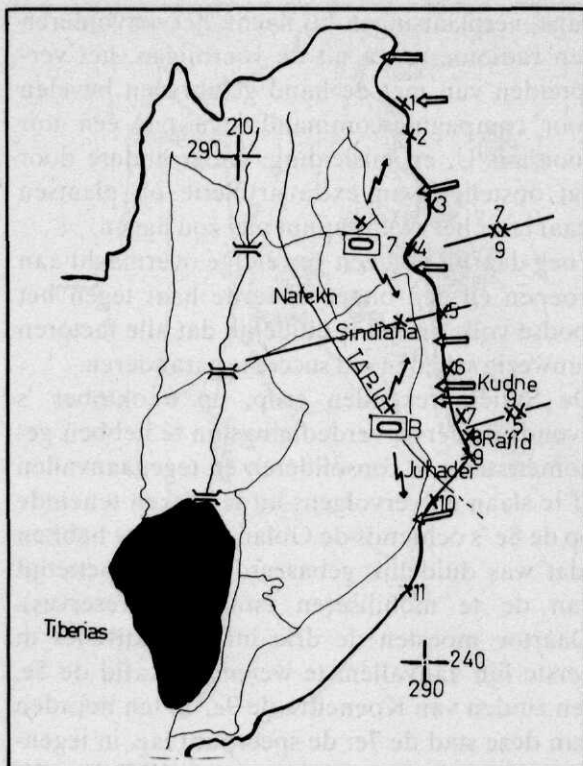
In die eerste uren kreeg generaal Hofi, commandant van het noordelijke front, de indruk dat de hoofdaanval was gericht op de A2-A3 bunkers en bij A6, met mogelijkterwijs een secundaire aanval ten zuiden van A10 langs de TAP-lijn. Bovendien was de Israëlische bezetting op de Hermonberg na een kort gevecht uitgeschakeld: de waarnemingspositie aldaar was nu in Syrische handen. Om 16.30 uur gaf gen Hofi opdracht de frontreserve in te zetten. De 7e Brigade moest posities innemen aan het noordelijke gedeelte van het front en werd verantwoordelijk gesteld voor het gebied van A5 noordwaarts tot aan de Hermonberg (afb. 8). Daartoe kreeg kolonel Avigdor het reeds ter plaatse liggende 4e

Tankbataljon onder bevel en moest hij zijn 2e Tankbataljon afstaan aan de Barakbrigade. Onder deze ongunstige krachtenverhouding, en mede veroorzaakt door de kortstondige verwarring als gevolg van de wisseling in slagorde, ontstond er een kleine doorbraak tussen A5 en A6, vermoedelijk op de vakgrens van de 7e en de Barakbrigade! Mogelijk is dat de oorzaak geweest van de Syrische beslissing, juist tussen A5 en A6 de hoofdaanval te lanceren.

Toen majoor Oded, commandant van het 3e Tankbataljon, meldde dat honderd tanks in westelijke richting de positie van A6 waren gepasseerd, werd de situatie kritiek. Het juist onder bevel gestelde 2e Tankbataljon verplaatste zich van Sindiana en zette een tegenaanval in (let op de krachtenverhouding). Dat resulteerde in de vernietiging van 20 Syrische tanks met infanterie. De overige 80 tanks waren al in het achtergebied verdwenen.

Nu werden ook doorbraken gemeld bij A9 richting Joehader (afb. 9), waar de commandopost van majoor Oded lag, en bij A10. Ook werd duidelijk dat de 5e en 9e Syrische Divisies de gemaakte openingen uitbreidden, de tankgracht slechtten en de verdedigers bonden, terwijl de 46e en 47e Tankbrigade doorschreden teneinde de doorbraak uit te buiten: voorwaar voor de verdedigers een hopeloze situatie!

De met veel elan te hulp gesnelde IAF verloor in die eerste uren 30 Skyhawks en 10 Phantoms door moordend vuur van vooral de SA-6 opstellingen en de ZSU 23-4. Deze verliezen zouden later zelfs uitmonden in een door de bevelhebber Elazar uitgevaardigd vliegverbod, in af-

Afb. 8 Het Syrische aanvalsplan en de inzet van de 7e Brigade na 16.00 uur

wachting van aangepaste defensieve maatregelen.

Tegen 18.00 uur waren bij Koedne, A10 en tussen A10 en A11 respectievelijk tweemaal een tankbrigade met honderd tanks en een onbekende grote eenheid doorgebroken. Het gevecht was nu verward en bestond uit kleine groepjes tanks die trachtten de grote stroom Syriërs tot staan te brengen, daarbij naar alle kanten vurende. De munitievoorraad was alarmerend; een

Afb. 9 Het terrein in de omgeving van A 9, in de richting Juhader

bevoorradingstransport had allang moeten terugkeren naar het nog veilige achtergebied.

De commandant van de Barakbrigade, kolonel Ben Sjaham, besloot zijn commandopost te verplaatsen van Nafekh naar Joehader teneinde daar de verwarde gevechten beter te kunnen leiden. Zijn brigade telde tegen de avond nog slechts 15 tanks die zo'n 450 Syrische tanks moesten tegenhouden.

Bij de 7e Brigade in het noorden was de toestand minder ernstig. Nadat de eerste aanval was afgeslagen en de verdediging intact gebleven, bereidde men zich voor op de nacht. De Centuriontanks, zonder nachtzichtapparatuur, bleken in het nadeel. In eerste instantie bood gevechtveldverlichting van artillerie en mortieren nog een goede oplossing, later werden bij gebrek aan lichtgranaten de aanvragen mondjesmaat gehonoreerd. De tweede aanval concentreerde zich bij A3, waar twee brugleggende tanks erin slaagden de tankgracht te overbruggen. De erover uitwaaiende Syrische tanks werden echter op korte afstand vernietigd en met een bliksemsnelle IDF-aanval met beperkte doelstelling van eskadronsgrootte slaagde men erin de twee bruggen te vernielen. Een grootscheepse uitgestegen aanval op de steunpunten, werd afgeslagen met een massaal spervuur van artillerie, versterkt met direct tankvuur.

In het noorden bij A1 en A2 bleef de toestand relatief rustig. Wel moesten de IDF-tanks voortdurend hun opstelling wisselen teneinde de incidenteel doorgebroken Syrische infanterie met hun RPG-7's en Sagers geen kans te geven: de opstellingen hadden geen eigen infanterie!

De grootste dreiging kwam uit het zuiden, waar op dat moment de Barakbrigade onder de voet werd gelopen. Een tankbataljon, doorgebroken bij Rafid, verplaatste zich om 02.00 uur noordwaarts naar Koeneitra. Kolonel Avigdor gaf een eskadron opdracht actie te nemen. Met twee tanks als afgrendeling, het gros op 1200 m afstand opgesteld evenwijdig aan de weg, en twee tanks onder de plaatsvervanger in het zuiden als hinderlaag voor de eventueel terugvluchtende Syriërs, slaagde hij erin de helft van het bataljon te vernietigen. De andere twintig tanks waren na het eerste schot onbeschadigd achtergelaten!

De doorbraak

De situatie in het zuiden was wanhopig. Een naar het front gelifte ex-compagniescommandant had in Nafekh de beschikking gekregen over vier inmiddels opgelapte tanks, en meldde op weg naar Joehader een grote eenheid Syrische tanks op de TAP-lijn.

Nu realiseerde kolonel Ben Sjaham zich dat hij volledig omsingeld was. Zijn brigade bestond uit een peloton (à drie) tanks bij A6, zonder munitie, en twee pelotons bij Joehader onder leiding van majoor Oded. Verder was er nog de tankgroep „Zwicka”, bestaande uit nog slechts één tank, wanhopig vechtende in het achtergebied. Aangekomen, in de strijd geworpen en inmiddels alweer uitgeschakeld was een groep van zeven tanks onder bevel van een bataljonscommandant behorende tot de 79e Reservebrigade. Deze tanks waren na ongeveer acht uur mobilisatie al in de strijd gewikkeld!

In de loop van de nacht waren de meeste steunpunten waar mogelijk ontruimd en de bezetting was geëvacueerd.

Tegen het aanbreken van de dag realiseerde het Syrische opperbevel zich dat vooral in het noorden de tegenstand hevig was, terwijl in het zuiden de doorbraak op drie plaatsen een feit was en het verzet verminderde.

De 1e Tankdivisie, versterkt met enkele eenheden van de 3e Tankdivisie, werd nu naar het Koedne-Rafid-defilé gedirigeerd. Daar stond majoor Oded voor de bijna hopeloze taak met zijn nu weer twaalf tanks, 600 Syrische tanks tegen te houden.

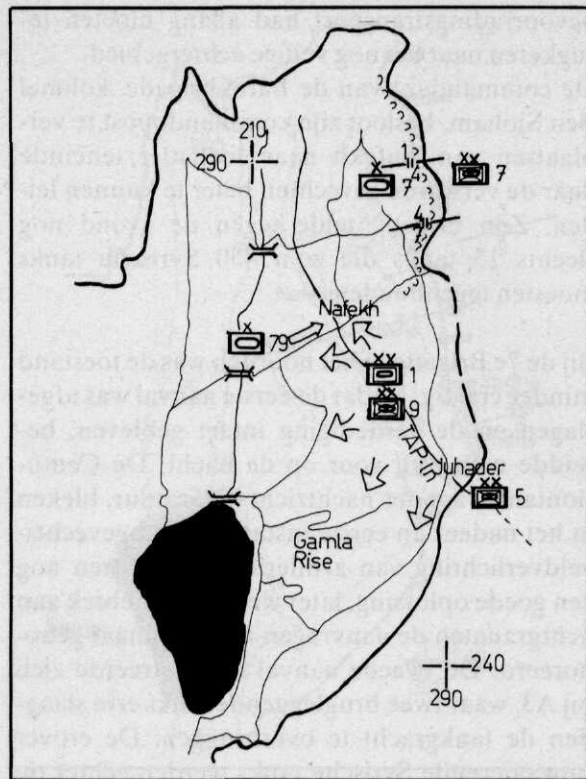
De wegen naar het zuiden (gebied Tel Qazir), de Arikbrug en de Gesher Bnot Ya'acovbrug lagen open voor de nog niet in de strijd geworpen Syrische tankdivisies (afb. 10) . . .

Zich ervan bewust dat zijn brigade had opgehouden te bestaan, verplaatste kolonel Ben Sjaham zich met zijn tank en halfrups over de Gamla-Rise, de enige open route, noordwaarts langs de Jordaan terug naar Nafekh, waar hij rond 09.00 uur arriveerde. Na generaal Eytan te hebben ingelicht over de stand van zaken, poogde hij uit de binnendruppelende tanks van de 79e Reservebrigade een nieuwe eenheid te vormen. Hij slaagde erin een tankeskadron te for-

meren en plaatste dit onder bevel van de enige overlevende van zijn vroegere 2e Tankbataljon, de plaatsvervangend commandant, met de opdracht de vijandelijke nadering langs de TAP-lijn in noordwestelijke richting af te sluiten. Hij nam zelf een tweede geformeerd eskadron mee over de route Sindiana–Hoesjniyah. De vijftien tanks vochten nu tegen elementen van de Syrische 1e Tankdivisie. Tegen 12.30 uur was de doorbraak langs de TAP-lijn een feit en lag de weg naar het Nafekh-kamp en de brug opnieuw open. Generaal Eytan gaf aan kolonel Ben Sjaham opdracht terug te keren naar Nafekh ten einde de verdediging van dat kamp ter hand te nemen. Op de weg terug sneuvelden binnen enkele minuten de brigadecommandant Ben Sjaham, zijn plaatsvervanger luitenant-kolonel Yisraeli en zijn hoofd sectie 3 majoor Katzin, ieder in hun eigen tank. De overmacht was te groot.

Terwijl enige tijd later het Nafekh-kamp onder direct Syrisch tankvuur lag, verliet generaal Eytan met zijn staf de locatie om zich 3 km verder noordelijk opnieuw in te richten. Juist op het moment dat de ongeregelde verdedigingstroepen in een inferno van ontploffingen van brandende voorraden en voertuigen dreigden te bezwijken voor de aanval, verschenen verse Centuriontanks over de heuvelrug, komende uit het oosten: het gros van kolonel Ori's 79e Reservebrigade, die met een deel van zijn eenheid de zuidflank van de 7e Brigade beveiligde, was te hulp geschoten. Andermaal als op de schietbaan schoten deze reservisten uit deze onverwachte

Afb. 10 De doorbraak

richting de Syrische tanks vernietigend weg. Kamp Nafekh bleef vrij van Syriërs.

De 7e Brigade kreeg 's ochtends om 08.00 uur een aanval van de 78e Syrische Tankbrigade (7e Divisie) te verwerken. Het 4e Tankbataljon hield op een frontbreedte van 5 kilometer bezuiden de Hermonitberg deze tanks tegen (afb. 11). Tegelijkertijd blokkeerde het 1e Tankbataljon

Afb. 11 De „tranenvallei” ten zuiden van de Hermonitberg

een aanval van twee Syrische tankbataljons met infanterie.

Het 7e Tankbataljon werd, onder achterlating van een flankbeveiligingsdetachement ten zuiden van Koeneitra, in noordelijke richting gedirigeerd naar de „Booster”, de over het dal dominerende terreinstrook waar het nu hevig aangeslagen 4e Bataljon lag. Delen van Ori's 79e Brigade arriveerden nu ook op de zuidflank van de brigade.

Doorlopend slaagde kolonel Avigdor erin een reserve van soms slechts twee tanks achter de hand te houden. Die reserve werd onder meer ingezet tegen achter de linie rondzwervende infanterie, die met haar RPG-7's en Saggerraketten, levensgevaarlijk was voor de tanks. In tegenstelling tot de situatie in het zuiden bleef deze brigade bovendien geconcentreerd opgesteld, mogelijk gemaakt door terrein en kleinere frontbreedte, hetgeen het behoud van de eenheid zou betekenen.

De aanval gestopt

De situatie leek generaal Hofi in de ochtend van de 7e oktober desastreus. De zuidflank lag open, er werd gevochten nabij Nafekh, waar ogenschijnlijk de hoofdaanval lag, en reservetroepen waren nog niet in groten getale te verwachten. Later die ochtend werd het divisiehoofdkwartier bijna onder de voet gelopen en sneuvelden als laatsten van de Barakbrigade de commandant en zijn stafleden.

Syrische tanks hadden op de zuidelijke nadering Ramat Magsjinim genomen en waren op weg naar Elal. Op de Gamla-Rise zagen de Syriërs in de verte het water van het Meer van Tiberias schitteren en op de Yehoediaweg waren hun voorste eenheden tot 12 km van de Arikbrug genaderd. En er waren geen geregelde IDF troepen om hen tot staan te brengen. Opnieuw moest de IAF ten koste van zware verliezen te hulp komen om als een laatste rem te fungeren.

Generaal-majoor Laner, een reserveofficier, commandant van de 21e Reservedivisie, was op zaterdagochtend 6 oktober al vóór de mobilisatie op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen. Van dat ogenblik af was hij zelfstandig tot een gedeeltelijke mobilisatie van zijn divisie

overgegaan. 's Avonds, in de commandopost van generaal Hofi, liet hij zich informeren over de stand van zaken. Overeengekomen werd dat Eytan en hij de verantwoordelijkheid voor het front zouden delen. Eytan nam het gebied ten noorden van de weg Gesher Bnot Ya'acovbrug—Koeneitra voor zijn rekening, en Laner de weg zelf en het gebied ten zuiden ervan. Tijdstip van ingang werd afhankelijk gesteld van de ontwikkeling van de mobilisatie. Voor het uitvoeren van deze opdracht kreeg generaal Laner de beschikking over het restant van Ben Sjhams brigade, kolonel Rans 17e Reservebrigade, de 14e en de 19e Reservebrigades. Laner stond zelf op de Arikbrug tegen het einde van de zondagochtend zijn divisie te organiseren: de Barakdivisie was inmiddels vernietigd en haar commandant gesneuveld, delen van de 17e Reserve-Tankbrigade werden op de Yehoediaweg naar boven gestuurd ten einde de Syriërs daar een halt toe te roepen. De commandant van de 14e Reservebrigade meldde dat hij op 30 km afstand in aantocht was met twee eskadrons tanks, rijdende op de rupsbanden omdat diepladers niet ter beschikking waren, met als gevolg dat veel tanks met defecten langs de weg moesten blijven staan. Hij kreeg opdracht, onmiddellijk na aankomst de Gamla-Rise op te rijden. Dezelfde opdracht kreeg het nu arriverende reservebataljon van de vroegere Barakbrigade! De commandant van de 19e Reservebrigade meldde zich met een tankbataljon en werd verantwoordelijk gesteld voor het tot stand brengen van de vijandelijke nadering over de Elal-route. Zo werden subeenheden zonder onderscheid op de meest bedreigde naderingen ingezet, waardoor het grotere verband verloren ging. Zelfs generaal Laner eiggende zich een naar het front op weg zijnde verkenningseenheid toe, die behoorde tot de divisie van generaal Eytan (afb. 12).

's Middags was de situatie nog steeds dat kleine versnipperde eenheden zonder geregelde logistieke ondersteuning tegen elementen van de 1e Syrische Tankdivisie vochten, waarbij de Syriërs erin zouden slagen tot 2 km van de bruggen te komen. De Israëlische tankers, zelf hier voornamelijk beschikkende over de oude Sherman-tanks, sommigen nog met 75 mm kanon, bemerkten verbitterd dat zij het moesten opnemen tegen onder andere T-62's. Rechtstreeks van de

diepladers het gevecht ingreden, zagen deze er fonkelnieuw uit. Een ander bitter commentaar luidde: „Alles was Russisch, behalve het eten, dat was Arabisch”. Bovendien was er de onaangename ervaring dat de Syriërs beter vochten dan in 1967. Een schutter zei: „Tegenwoordig schieten ze raak, de tijd dat ze geen treffers konden boeken is voorbij”.

Nadat kolonel Ran en verschillende ondercommandanten gewond waren geraakt, werd de 17e Brigade geruime tijd gecommandeerd door de oudste eskadronscommandant; later kon slechts door persoonlijk ingrijpen van enkele stafofficieren een begin van paniek worden voorkomen.

Bij het vallen van de avond scheen de druk op de zwaar aangeslagen en nog lang niet volledige reserve-eenheden van de IDF te verminderen. De 48e en 51e Syrische Tankbrigades (1e Syrische Tankdivisie) op de Elal-route hielden zonder aanwijsbare reden halt, terwijl het gros van de Syrische eenheden zich verzamelde bij Hoesjniya voor een reorganisatie.

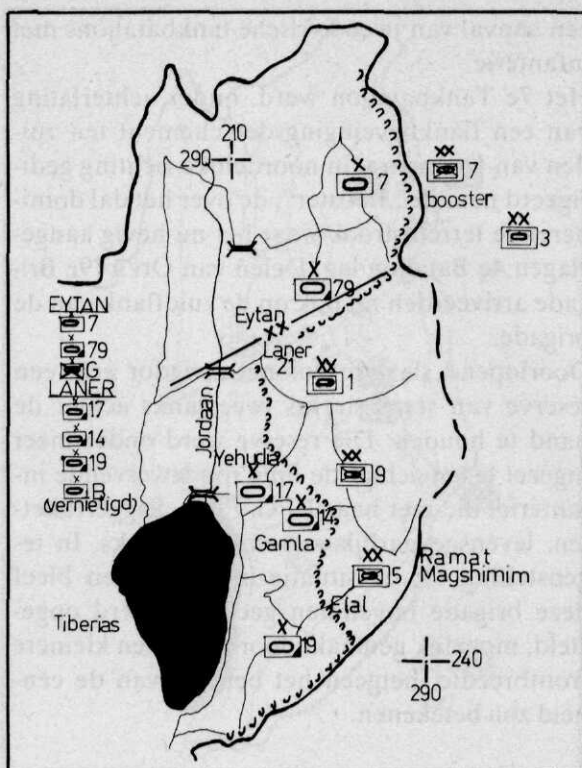
Het leek erop of de aanval tot staan was gebracht . . .

De tegenaanval

Bij het invallen van de duisternis op die verschrikkelijke zondag 7 oktober scheen het ook generaal Hofi toe dat de toestand was gestabiliseerd, ofschoon nog steeds gevaarlijk. In het noorden was de 7e Brigade verzwakt, maar had geen terrein behoeven prijsgeven, en in het zuiden waren de Syrische pantserspitsen nu gestopt door de divisie-eenheden van generaal Laner. Deze onvolledige 21e Reservedivisie zou in de loop van de nacht en de volgende ochtend alleen maar sterker worden naarmate de steeds groter wordende stroom personeel en materieel uit de mobilisatiedeps op het slagveld aankwam.

De Syriërs hadden nu vier divisies in de strijd. Alleen de gevreesde 3e Tankdivisie was nog niet ingezet; deze hield zich in het noorden op. Hoewel de mobiele SA-6, SA-7 en ZSU 23-4 luchtafweer in de frontlijn mee verplaatsten, waren zij – vermoedelijk als gevolg van logistieke problemen – nu toch aanmerkelijk minder effectief.

De doorslaggevende factor in de gevechten van de komende dagen zou echter worden dat de

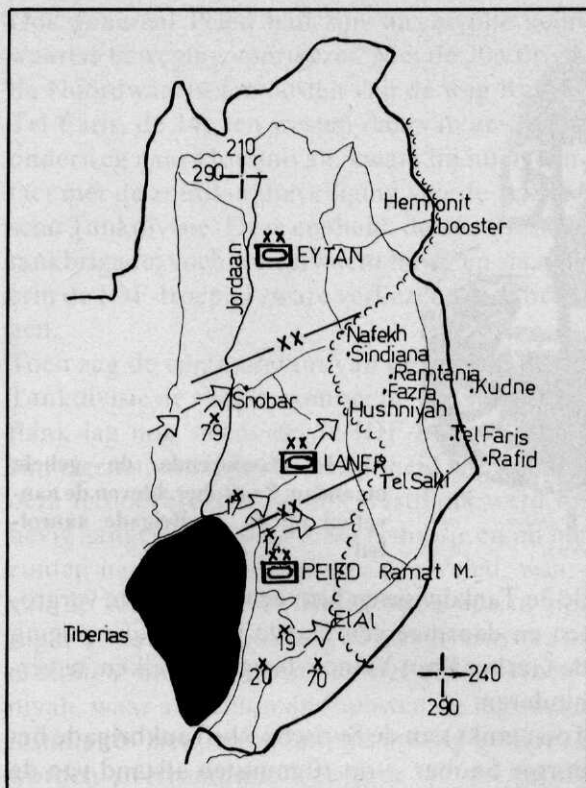

Afb. 12 Slagorde en opstelling na aankomst van de 21e Reservedivisie

Reservedivisie van generaal Peled in de loop van de nacht zodanig op sterkte kwam dat zij inzetbaar werd. De bij deze divisie ingedeelde 14e, 20e, en 70e Reservebrigades verplaatsten zich, ondanks hun gebrek aan transportmiddelen, als bezetenen over de weg naar de zuidpunt van het Meer van Tiberias.

Hofi's eerste plan, om deze eenheden centraal in te zetten en over de Gesher Bnot Ya'acovbrug het slagveld te laten betreden omdat daar de dreiging direct en het grootst was, moest hij op advies van generaal Peled laten varen: de dertig jaar oude Shermantanks en de wat jongere Centuriontanks (bij deze divisie nog met benzine-motoren) hadden van de verplaatsing over de weg op eigen kracht veel te lijden en verscheidene ervan kwamen aan de kant van de weg tot stilstand. Een extra af te leggen afstand van 40 km was dan ook niet raadzaam.

Het gevechtsplan dat in die zondagnacht werd uitgewerkt, luidde als volgt: Peled zou op maandag 8 oktober over de Elal-route de aanval inzetten in de richting van Rafid teneinde de Syriërs daar terug te dringen. De van Laner onder bevel gekregen 19e Brigade zou vooropgaan, gevolgd

Afb. 13 Het plan voor de tegenaanval

door de 20e Brigade, en de beveiliging van de rechterflank werd opgedragen aan de 70e Brigade. De tweede as zou worden gevormd door de 14e Brigade die zich op de Gamla-Rise in de richting van Hoesjniyah zou bewegen. Laner zou met zijn 17e Brigade de Syriërs op de Yehoediaroute terugdringen en met zijn 79e Brigade de Syriërs het terrein ten westen van Nafekh – met de bedreigde brug – ontzeggen. Eytan ten slotte moest met zijn 7e Brigade, die al van de eerste minuut af in actie was geweest, ten koste van alles standhouden (afb. 13).

Generaal Hofi had bewust gekozen voor een tegenoffensief uit het zuiden en daarbij twee „calculated risks” genomen: ten eerste bleef de weg naar de Gesher Bnot Ya'acovbrug – de Syrische hoofdadering van het eerste uur – „slechts” verdedigd door delen van Ori's Reservebrigade, die door het verloop van de strijd danig was verzwakt; ten tweede bleef er het gat tussen de zuidflank van de 7e noordelijke Brigade en Ori's troepen bij Nafekh. De spaarzame tanks die Ori daar liet patrouilleren, zouden nooit een rechtsflankerende beweging van de 1e Syrische Tankdivisie kunnen afweren als die zou

pogen in de rug van de 7e Brigade in het noorden te komen.

Het Syrische opperbevel zou echter zo'n opdracht niet uitvoeren... In de loop van die nacht vielen eenheden van de verse 3e Syrische Tankdivisie in een uiterst felle aanval de 7e Brigade frontaal aan, met onder meer de moderne T62-tanks. Bij gebrek aan gevechtsveldverlichting moesten de IDF-tanks wachten tot zij – soms pas op 100 m afstand – de vijand konden onderscheiden en hun vernietigende vuur konden uitbrengen.

Veel IDF-tanks werden aangevallen door RPG-7 dragende infanterie. Ook de infanteriepositie op de Hermonitberg kreeg een aanval te verduren van twee bataljons uitgestegen infanterie. Toen ook die aanval was afgeslagen, lag de „Booster” bezaaid met 130 vernietigde Syrische tanks en honderden doden.

De hersteleenheden van de IDF maakten intussen hun in 1967 verdiende goede naam waar en slaagden erin, ongeveer 10 km achter het front, vele defecte tanks te repareren.

Gedurende de gehele maandag, 8 oktober, bleven de aanvallen op de 7e Brigade aanrollen. Geconcentreerde tankeenheden, waaronder de Assad Republican Guard met T62 tanks, uitgestegen infanterie en massaal artillerievuur, moesten door de 7e Brigade worden weerstaan (afb. 14).

Op 8 oktober om 08.30 uur zette generaal Peled de aanval in de richting van Rafid in. Het moest voor hem wel bijzonder bekend terrein zijn, omdat hij in 1967 als commandant van een tankbrigade tijdens de bestorming van de Golan-hoogvlakte exact dezelfde weg had afgelegd. Toen de voorbrigade met haar oude 105 mm/75 mm Sherman tanks, benoorden Elal op hevige weerstand stuitte werd ook de 20e Brigade in het gevecht geworpen, waarna de strijd moeizaam verder ging.

De 14e Brigade ontmoette minder tegenstand, nam Ramat Masjimim en kreeg opdracht een bataljon oostwaarts te sturen om zo de druk op de 19e Brigade te verminderen. Deze voorgenomen omvatting mislukte echter, doordat de bataljonscommandant zich in de aanvalsrichting vergiste. Peled liet nu de 19e en 20e Brigade frontaal aanvallen en vernietigde de Syrische tegen-

Afb. 14 Gedurende de gehele maandag, 8 oktober, bleven de aanvallen op de 7e Brigade aanrollen...

stand (60 Syrische tanks werden verlaten doch onbeschadigd angetroffen!).

De 19e Brigade werd naar de linkerflank van de 14e Brigade gedirigeerd om daar een groter overwicht te kunnen opbouwen. 's Middags kreeg de 20e Brigade hevige tegenstand in het gebied Tel Saki. Het voorbataljon leed zware verliezen en zat volledig vast, niet in staat om nog uit zijn dekking weg te komen door de dodelijke dreiging van antitankraketten en -geschut. Even later liepen ook de beide andere brigades vast tegen, wat later zou blijken, dezelfde verdedigingslijn, opgebouwd uit een samenhangend stelsel van voorbereide opstellingen met ingegraven infanterie, tanks, antitankraketten Sagger, en artillerie. Het gelukte de 19e Brigade, op de linkerflank, ter plaatse de lijn op te rollen omdat de Syriërs daar hun opstellingen nog niet geheel hadden bemand. Voor het invallen van de duisternis was de „ondoordringbare” lijn van de westflank uit opgeruimd.

Generaal Laner vocht zich met de 17e Brigade, sterkte slechts een tankbataljon en een verkenningseenheid, langs de Yehoediaweg voorwaarts een weg door de hevige weerstand. Zijn tweede brigade, de 79e van kolonel Ori, was nog in gevechten gewikkeld aan de TAP-route nabij Nafekh, waar Syrische tanks nog steeds poogden zuidelijk om het kamp heen te komen naar de brug over de Jordaan. Het doel van Laner was de twee aanvalsrichtingen te laten convergeren bij Sindiana-Hoesjnyiah om zo de druk op

de 3e Tankdivisie en haar achtergebied te vergroten en daarmee een laatste vijandelijke poging de Gesher Bnot Ya'acovbrug te bereiken, te verhinderen.

Toen tanks van de Syrische 91e Tankbrigade het dorpje Snobar — op 10 minuten afstand van de brug die slechts werd verdedigd door een bijeengeraapte troep van onder meer de vroegere Barakbrigade — naderden, werd de toestand opnieuw kritiek. Kolonel Ori nam zijn complete brigade, kreeg nog zeven tanks extra van de 7e Brigade (die na drie dagen en twee nachten onafgebroken in de eerste lijn nu de 1e Syrische Tankdivisie moest stoppen), en viel zuidwaarts aan op Sindiana. Onder zware verliezen werd dat belangrijke knooppunt veroverd, waarmee de nadering naar de Gesher Bnot Ya'acovbrug vrijwel was afgesloten. Inderdaad resulteerde dat in het staken van deze laatste Syrische poging, een van de belangrijkste bruggen in handen te krijgen.

De ochtend van de 9e oktober bracht voor de geconsolideerde 79e Brigade een zwaar artillerie- en Katoesjarakettenuur. De daarop volgende aanval werd op grote afstand afgeslagen. Later op die dag nam Ori's brigade, nu ter sterkte van één bataljon, Ramtania. De 17e Brigade had nu vaste voet gekregen op het plateau en naderde over de TAP-route in oostelijke richting; daarmee was de oorspronkelijke totale doorbraak teruggebracht tot een penetratie, waarin echter wel nog altijd twee Syrische divisies opereerden.

Ook generaal Peled had zijn succesvolle voortse beweging voortgezet. Met de 20e Brigade Noordwaarts, ten oosten van de weg Rafid—Tel Faris, de 14e ten westen daarvan en de 19e onderweg naar Hoesjniyah, kwam hij nu in contact met de zuidflankbeveiliging van de 1e Syrische Tankdivisie. Deze eenheid, de 46e Syrische tankbrigade, vocht onverwacht hevig en slaagde erin de IDF-troepen zware verliezen toe te brengen.

Toch zag de commandant van deze 1e Syrische Tankdivisie de situatie somber in: op zijn noordflank lag nog steeds de 7e IDF-Brigade, waar zijn eigen noordelijke neveneenheid had gefaald deze te doorbreken; op zijn westflank werd hij hevig aangegrepen door Laners divisie en uit het zuiden naderde nu de divisie van Peled, waarvan de 20e Brigade bij Rafid bezig was in zijn rug te komen en zo ook nog de terugtochtsweg af te sluiten; en bovendien liep het gebied Hoesjniyah, waar alle commandoposten en logistieke installaties zich bevonden, nu ernstig gevaar te worden overrompeld. Teneinde de dreigende omvatting door de 20e Brigade teniet te doen, gaf hij opdracht druk in oostelijke richting uit te oefenen zodat het gros van Peleds eenheden nu van twee kanten werd bestookt. De 14e Brigade bereikte echter al snel de Rafid—Hoesjniyahweg en verminderde zo het gevaar dat haar rechterneveneenheid liep.

De 19e Brigade zette inmiddels voor de tweede maal de aanval in op Hoesjniyah, dit keer voor het eerst weer met sterke luchtsteun, en slaagde erin het dorpje Tel Fazra te bezetten.

De 7e Brigade kreeg die middag nog een grote aanval te verduren van de 3e Syrische Tankdivisie. Doordat de brigade aan het einde van haar krachten was, kon een doorbraak van dertig tanks niet worden voorkomen; achter de verdedigingslinie werden zij echter opgevangen door een zojuist gearriveerde reserve-eenheid van eskadronsgrootte in gerepareerde en opgekalefaterde tanks. De doorgebroken Syriërs werden vernietigd en de reserve-eenheid kon vervolgens ter plaatse een uit helikopters geland Syrisch commandobataljon onschadelijk maken. Deze wanhopige Syrische aanvallen waren kennelijk een laatste poging, ook aan het noordelijke front door te breken om zo de druk op de 1e Syrische Tankdivisie te verlichten.

Nu de IDF-tanks de vijandelijke posities bij Hoesjniyah hadden doorbroken, trokken de Syriërs terug onder dekking van de duisternis. Een versterking door eenheden van de 3e Syrische Tankdivisie (eindelijk) werd in de loop van die nacht bij Tel Faris door de 20e Brigade tegengehouden. Niemand kon meer in de Zak van Hoesjniyah naar binnen, en Peled moest nu voorkomen dat er nog Syrische eenheden naar buiten konden. De aanval, die hij met dat doel op woensdagochtend inzette tegen Tel Koedne, leverde echter slechts enorme eigen verliezen op. De Syriërs, met nu ook de 5e Infanteriedivisie, die hier op zondag de 7e oktober in eerste instantie de doorbraak had geforceerd, hadden het geaccidenteerde en vulkanische terrein volledig uitgebuit en voor een hardnekkige verdediging ingericht. Generaal Hofi besliste dat Peled ter plaatse moest blijven.

De 21e Divisie van Generaal Laner bevocht zich met twee brigades een weg in de Syrische penetratie, en tegen 10 uur 's ochtends was de tegenstand gebroken.

's Middags, precies vier dagen na het uitbreken van de oorlog, was er geen enkele onbeschadigde Syrische tank meer te vinden aan de westzijde van de wapenstilstandslijn uit 1967.

Van de 1400 ingezette tanks lieten de Syriërs 867 tanks achter op de Golan. Vooral de „Zak van Hoesjniyah” was één groot kerkhof van brandende tanks, honderden stukken geschut, gepantserde personeelsvoertuigen, BRDM-Saggervoertuigen en tonnen munitie en brandstoffen, alsmede de stoffelijke resten van twee vernietigde divisies: de 5e Infanterie- en de 1e Tankdivisie (afb. 15).

Vergelijking op basis van de Warschau-Pactdoctrines

Algemeen

Een vergelijking van de kenmerken en doctrines van de Warschau-Pactstrijdkrachten met het optreden van de Syriërs leert ons dat de laatsten, deels opzettelijk en deels door onvoorziene omstandigheden, fors afweken van de hen door Russische adviseurs aangeleerde standaarddoctrines. Het WP-gevecht kenmerkt zich immers vooral door:

- handhaven van het momentum;
- aflossing van de eerste-echelonseenheden na slijtage van 50%;
- ononderbroken doorzetten van de aanval bij nacht.

Vergelijking

Het eerstgenoemde kenmerk is ten minste tweemaal niet uit de verf gekomen. Ten noorden van Koeneitra werden, na het mislukken van de eerste geconcentreerde tankaanvallen, alleen met grote tussenpozen nieuwe pogingen ondernomen. Hoewel de situatie aan Israëlische kant bijzonder kritiek was, kon men bepaald niet spreken van een constante druk van de zijde der aanvallers. Als tweede voorbeeld diene het onbegrijpelijke stoppen van de Syrische aanval op maandag 12 oktober, toen de Syriërs halt hielden om te reorganiseren: reorganisatie is immers iets onbekends in de WP-doctrine.

Het tweede kenmerk werd wél in praktijk gebracht.

Ook het derde is, tot grote schade van de IDF, goed uitgevoerd. De Syriërs waren, dank zij hun nachtzichtapparatuur, superieur en gaven de Israëli's 's nachts geen gelegenheid tot rusten of reorganiseren.

Het aanvallende gevecht kenmerkt zich in de Warschau-Pactdoctrine door:

1. het uitvoeren van verkenningen op ieder niveau;
2. echelonnering in de diepte;
3. verticale en horizontale inzet van voordetachementen;
4. het verlenen van voortdurende vuursteun.

Ad 1

De Syriërs zijn hierin tekort geschoten. Weliswaar waren zij wel bekend met de ligging van de tankgracht en de mijnevelden aan de grens, maar van de Israëlische verdedigingslijnen en -opstellingen hadden zij onvoldoende gegevens. Tijdens de gevechten zijn ook geen meldingen bekend van waargenomen verkenningseenheden achter de Israëlische lijnen of op de flanken daarvan. Gebrek aan inlichtingen is waarschijnlijk de reden waarom de Syrische 9e Gemechaniseerde Divisie haar succesvolle doorbraak in

Afb. 15 De Syriërs lieten op de Golan 867 tanks achter...

het zuiden niet heeft uitgebuit en zich niet op de open flank of rug van de Israëlische 7e Brigade heeft geworpen. Een ander voorbeeld van falende verkenningen was, dat de Syriërs totaal onkundig bleken van de locaties van de IDF 79e Reservebrigade op zondagochtend, met als gevolg dat de aanvallende Syriërs op hun beurt verrassend in de rug werden aangevallen en vernietigd.

Ad 2

De Syriërs hebben de echelonnering consequent toegepast. Het is niet te bepalen of het ogenblik van inzet van de beide tweede-echelons-divisies afhankelijk was gesteld van het slijtagepercentage, of van de tactische noodzaak een bres in de vijandelijke verdediging uit te buiten. Omdat de noordelijke 3e Tankdivisie tijdens de aanval niet is ingezet, lijkt de eerste veronderstelling het dichtste bij de waarheid te liggen: de bres, die snel na opening van de vijandelikheden ontstond op het zuidelijke deel van het front, heeft het Syrische opperbevel niet kunnen bewegen ook de noordelijk gelegen tweede-echelons tankdivisie in te zetten. Het gevolg was dat de 3e Tankdivisie werkloos in haar verzamelgebieden

moest blijven wachten, terwijl reeds op de tweede dag bleek dat de Syrische spitsen hun aanvalsdoelen niet tijdig zouden bereiken, en er reeds heviger tegenstand opkwam van de aanstormende Israëliische reservisten.

Egyptische bronnen vergoelijken deze handelwijze door te veronderstellen dat de 3e Tankdivisie als strategische reserve moest worden beschouwd.

Ad 3

In de reeks gemaakte fouten ligt hier waarschijnlijk de grootste gemiste kans. Terwijl zij beschikten over acht bataljons commando's en parachutisten met voldoende transportcapaciteit, hebben de Syriërs daarvan slechts zeer spaarzaam gebruik gemaakt. In de eerste aanvalsuren werden Israëliische posities op de Hermonberg veroverd met een bataljon commando's, en op de tweede dag werd luchtlandingsinfanterie achter de Israëliische linies afgeworpen om IDF-tanks op korte afstand uit te schakelen; dat bleek succesvol. Waar hadden de Syriërs echter nog meer moeten optreden? Een blik op de kaart leert, dat vier objecten zonder meer bij uitstek geschikt zouden zijn geweest als doelwit voor een actie met door de lucht aangevoerde troepen. Het bezit van de twee bruggen Geshar Bnot Ya'acov en Arik, alsmede het gebied Tel Qazir, was van vitaal belang voor verdediger en aanvaller, zoals wij zagen in de tactische weer-en-terreinstudie. Bovendien zou het veroveren van het Nafekhkamp het einde hebben betekend van de gecoördineerde verdediging en van het doelgericht binnenloodsen van de aankomende reservisten. Vooropgesteld moeten worden de uitgangspunten terzake van een eventuele actie bij de twee bruggen:

- de afstand van de VRW tot aan de twee bruggen is ongeveer 25 km; dat impliceert een vliegduur met helikopters van ca. 15 minuten, en verzekerde vuursteun van de eigen artillerie;
- eigen grondstrijdkrachten zouden binnen 24 uur de verbinding met de luchtlandingstroepen tot stand hebben kunnen brengen.

Het beste aanvangstijdstip van de actie zou kort voor de dageraad van zondag 7 oktober zijn geweest, omdat de verplaatsingen dan bij duister-

nis hadden kunnen worden uitgevoerd, ongehinderd door het luchtoverwicht van de IAF. Op hun doelen geland, zouden de Syriërs dan op het juiste moment zijn aangekomen om alle verplaatsingen naar het front te beletten van de Israëliische reserves die in de loop van de zondagochtend begonnen te arriveren. Per object zou een eenheid van bataljonssterkte groot genoeg zijn geweest voor een zekere 24-uursblokkade. Voor het gebied Tel Qazir geldt hetzelfde; daar zouden echter twee bataljons moeten zijn ingevlogen, die wellicht over Jordaans gebied hadden kunnen binnenkomen; dat zou hun kwetsbaarheid tijdens de verplaatsingen ten zeerste hebben verminderd.

De IDF zou alleen maar hebben kunnen riposteren met een uitgestegen-infanterieaanval op de drie objecten. Een tankzwane aanval zou hebben gelijkgestaan met zelfmoord en de IAF, die toch al werd geplaagd door zware verliezen, zou vanwege de begroeiing en luchtdekking ter plaatse weinig hebben kunnen uitrichten. Bedenkt men dan ook nog dat, afgezien van de in kleine aantallen arriverende tanks van de reserve-eenheden, de werkelijk georganiseerde (infanterie)eenheden eerst in de loop van de nacht van zondag op maandag werden geformeerd, dan kan men aannemen dat zo'n actie van per helikopter aangevoerde troepen alle kans van slagen zou hebben gehad.

De Syriërs hadden aldus, zeker tot maandagochtend, de gehele Golan kunnen vrijhouden van Israëliische versterkingen. Het meest ironische is dat in dat geval deze „verticale voortdetachementen" hadden kunnen gebruik maken van de opstellingen en schuttersputten die de Syriërs in 1967 moesten prijsgeven na vele IDF-aanvallen te hebben teruggeslagen: onbekendheid met het terrein kan dus nooit de reden zijn geweest van het niet uitbuiten van deze profijtelijke mogelijkheden.

De inzet van horizontale voortdetachementen is, begrijpelijkerwijs, eveneens niet uitgevoerd. Een dergelijke eenheid heeft immers opdracht zich zo snel mogelijk naar het aanvalsdoel — bijvoorbeeld een brug — te verplaatsen onder vermindering van vuurcontact. Dat laatste is op de Golan, met het gebrekkige wegennet en de open vlakten, niet te verwezenlijken. Het voortdeta-

chement zou zijn afgeslacht door de grondtroepen of de IAF.

Samenvattend moet worden vastgesteld dat de Syriërs hier een grote kans om de strijd om de Golan vroegtijdig te beslissen, hebben laten liggen. Bovendien blijkt dat de IDF, zo gevreesd en bewonderd, daarop geen tijdig antwoord had kunnen geven. De Hoelavallei en de Jordaanvallei zouden in dat geval open hebben gelegen voor de Syrische 1e en 3e Tankdivisies.

Ad 4

De Syriërs hebben veel gebruik gemaakt van hun artillerie. Ten gevolge van de inzet van de Syrische artillerie steeg aan de zijde van de IDF het aantal slachtoffers onder tankcommandanten tot alarmerende hoogte.

Nabeschouwing

Vergelijking plannen – uitvoering

Syrië

De Syrische verwachting, op de eerste dag de gehele IDF-verdedigingslijn te kunnen nemen, zou niet in vervulling gaan. Zoals wij zagen was er ten noorden van Koeneitra ondanks furieuze aanvallen geen doorkomen aan. Dat had duidelijk zijn weerslag op het verdere verloop van de operatie, want de angst voor de open noordflank, na de doorbraak in het zuiden, resulteerde in het vroegtijdige onderbreken van de voortwaartse beweging op maandag 12 oktober.

Het veroveren van de waarnemingspost op de Hermon gelukte wél volgens plan en heeft dan ook duidelijk vruchten afgeworpen: het Syrische opperbevel verkreeg nu nauwkeurige informatie over de IDF-troepenbewegingen, de noordflank van de operatie was beveiligd en het heroveren door de Israëli's zou in latere instantie een complete infanteriebrigade vergen.

Israël

De Israëlische verwachting dat de vijandelijke aanval zich bij Koeneitra zou afspelen, bleek onjuist: de Syriërs legden het zwaartepunt van hun aanval in het gebied bij Rafid, waar de IDF-

verdediging het zwakst bleek en het bovendien goed tankterrein was. Alleen generaal Eytan had deze mogelijkheid in een bespreking met generaal Hofi naar voren gebracht. Toen werd echter geen dieper onderzoek ernaar ingesteld. Ook in de eerste uren van de overval werd het gevaar nog onderschat, gezien het feit dat de divisiereserve – de 7e Brigade – in het noorden werd ingezet en het zuidelijk front aan de zwakere Barakbrigade werd overgelaten.

Het systeem van de steunpunten bleek in de eerste fase van de strijd wel degelijk te voldoen. Veel waardevolle informatie over de vijand werd door de bunkerbemanningen doorgeseind, vliegtuigen en artillerie werden op de doelen gepraat en de Syrische spitsen waagden zich niet aan deze stellingen, maar passeerden ze zonder al te veel last te bezorgen.

Toen echter bleek dat de IAF ernstig in haar optreden werd belemmerd door het moordende afweervuur en minder sorties ging uitvoeren, en bovendien het front in het zuiden zich tot ten westen van de opstellingen verplaatste, verviel het rendement van de „strongpoints”. Geen enkele werd veroverd: enkele werden ontruimd, enkele bleven in werking (vooral in het noorden) en enkele bevonden zich ongestoord in het Syrische divisieachtergebied! Uit die laatste positie kwam op de derde dag de verlossende mededeling dat de Syrische bevoorradingseenheden zich terug verplaatsten. Dat werd terecht geïnterpreteerd als een bewijs dat de aanvaller aan het einde van zijn latijn was.

De tankgracht heeft haar waarde bewezen. Onder Israëlisch vuur bleek zij een onneembare hindernis, waarachter de Syrische tanks zich maar ophoopten en ten prooi vielen aan het antitankvuur. Naar later bleek, waren 80 tot 100 tanks in de hindernis vastgelopen of daar uitgeschakeld.

De bemoeienissen van generaal Eytan met de mobilisatievoorbereiding hebben resultaat gehad: in deze mobilisatie, die in 72 uur moest zijn voltooid, waren de troepen op de Golan voor 90% binnen 24 uur aanwezig en inzetbaar. Terugblikkende op het verloop van de strijd blijkt dat de komst van deze reserve-eenheden, in het bijzonder de tanks, precies op tijd was.

Fouten aan Syrische zijde

Het heeft geen haar gescheeld of de Syriërs hadden hun doel — vernietiging van de noordelijke Israëliëse strijdkrachten en verovering van de Golan-hoogvlakte — bereikt.

Wanneer, na hun grondige voorbereidingen en uitstekend geslaagde geheimhouding, de Syriërs een betere tactiek en een soepeler besluitvorming hadden gevoerd, hadden de Israëli's het nog zwaarder te verduren gehad.

De gemiste kansen zijn nog velerlei geweest, maar twee wil ik speciaal belichten.

1. Het raadsel zal wel nimmer worden opgelost, waarom de Syriërs niet in de eerste nacht of tijdens de ochtendschemering alles in het werk hebben gesteld om de beide bruggen en het gebied Tel Qazir in handen te krijgen. Onbegrijpelijk, aangezien — zoals eerder in deze verhandeling aangetoond — een dergelijk optreden zeer wel tot de mogelijkheden behoorde en bovendien een hoofdelement uitmaakt van de WP-doctrine. Zou een verklaring hierin liggen dat de Syriërs zelf waren verrast door hun initiële succes en eigenlijk nooit hadden verwacht dat hun troepen zover zouden komen?

2. Ook het verzuim, het noordelijke deel van de verdedigingslijn — waar de IDF 7e Brigade standhield — op te ruimen, is een grote fout gebleken. De dreiging die van deze brigade uitging voor de noordflank van de doorgebroken Syrische troepen en bevoorradingsseenheden, werd als een groot gevaar gevoeld. Zoals eerder vermeld, heeft dat ertoe geleid dat het de Syrische aanval meer en meer aan zekerheid ging ontbreken, waardoor deze ten slotte, zonder direct groter wordende tegenstand, tot staan kwam. Met uitzondering van een poging zaterdagochtend, is er geen doelbewuste aanval ingezet — bijvoorbeeld met delen van de 3e tankdivisie — om deze Israëliëse verdedigingslijn uit het zuiden of westen op te rollen. Blijkt daaruit een onvermogen, op onverwachte ontwikkelingen een snelle aanpassing van de in details voorbereide plannen te realiseren?

Fouten aan Israëliëse zijde

In tegenstelling tot wat wij bij de Syriërs zagen, zijn aan Israëliëse zijde ernstige fouten bij de

voorbereidingen gemaakt die hen op zware verliezen kwamen te staan. Tijdens de oorlog werd de situatie echter gered door de koelbloedige en soepele bevelvoering en door het heldhaftige optreden van de Israëliëse soldaat.

Van de in vreedstijd gemaakte fouten wil ik de volgende noemen.

1. Wel was, als gevolg van de opgedane ervaringen tijdens de incidenten van 1971 en 1972, de organisatie enigszins aangepast om het optreden van mobiele antitankkraketeenheden te neutraliseren — zo waren onder andere mortieren ingedeeld bij de tankbataljons — maar de IDF bleef zich blind staren op de successen van de „Blitzkrieg” in 1967, waardoor het infanteriewapen werd verwaarloosd. Met generaal Tal, commandant van het Tankcorps, werd de stelling aangevaard dat het tankwapen met maximale snelheid zou moeten kunnen manoeuvreren. Dat betekende dat er in de organisatie van de tank-eenheden geen plaats was voor de halftracks en M113's: de infanterie werd gewoon verbannen om haar gebrek aan snelheid. Tijdens de gevechten zijn echter, zowel in de eerste verdedigingslinie als tijdens de vertragende acties daarna, vele IDF-tanks uitgeschakeld door treffers van de RPG-7, afgevuurd van korte afstand. De tankopstellingen waren ook niet te maskeren wegens het veelvuldige stelling verwisselen en, uiteraard, het vuren; en van geïntegreerd optreden met infanterie was om bovenvermelde redenen geen sprake.

2. Vele reservisten moesten tot hun verbijstering en woede constateren wanneer zij — vaak al enkele uren na de oproep — bij hun mobilisatiecomplexen waren aangekomen, dat het materieel in verregaande staat van verwaarlozing verkeerde: geschut verroest, accu's geheel afwezig en bij sommige eenheden alle morfinevoorraden verdwenen (naar later bleek door de beheerders op de zwarte markt verkocht). Tegenwoordig worden de bemanningen enkele malen per jaar opgeroepen naar hun „eigen” tank of schuk geschut, kunnen dat inspecteren en hebben het recht rechtstreeks bij hun brigadecommandant te reclameren indien de toestand van het materieel naar hun eigen mening onverantwoord slecht is.

3. Een storm van kritiek barstte los na afloop van

de oorlog toen men vernam waarom de positie op de Hermon zo snel, in het eerste uur, was gevallen. De verdediging van deze positie, van groot tactisch belang en bovendien volgestopt met de meest geavanceerde en geheime waarnemingsapparatuur, bleek te zijn toevertrouwd aan een detachement van slechts dertien man onder een luitenant! Dat was geen partij voor het Syrische commandobataljon, dat verrassend met helikopters in de stelling werd neergezet.

Een andere factor, die de Israëli's op grote verliezen kwam te staan, is dat – zonder te wachten tot de organieke reserve-eenheden compleet en inzetbaar waren – vaak zelfs individuele tanks, na te zijn ingezet bij onverschillig welke eenheid, het gevecht werden ingezonden. Hier werd de regel overtreden, dat in het tankvuurgevecht geldt: „één tank is geen tank”, maar in de gegeven noodsituatie was dit waarschijnlijk de enig juiste (nood)oplossing.

Conclusie

Samenvattend kunnen wij stellen dat de Israëli's, ten gevolge van achterhaalde tactische doctrines en een falend materieelbeleid, ternauwernood en slechts ten koste van zware verliezen de vernietiging van hun staat hebben kunnen voorkomen. In het algemeen kwamen deze fouten voort uit de wijd verbreide opvatting dat de komende oorlog gelijk zou zijn aan de oorlog van 1967. Dat had tot gevolg dat:

- de infanterie geen geïntegreerd deel uitmaakte van het totale optreden. Immers, in 1967 hadden tanks en luchtmacht de hoofdrol gespeeld, en wel met fabuleus goed gevolg. Voor het infanteriewapen was toen slechts een enkele specialistische rol weggelegd, zoals de verovering van Jeruzalem;
- de eenheden niet over adequate nachtzichtapparatuur beschikten;
- de artillerie eveneens te weinig aandacht had gekregen bij de aanschaf van nieuw materieel en integratie in de plannen. Ook dat was het gevolg van te veel terugkijken naar de oorlog van 1967: toen was de IAF oppermachtig en kon alle steun aan de grondtroepen verlenen die werd aangevraagd. Nu hadden de Phantoms en Skyhawks de grootste moeite om er het leven af te brengen

te midden van het inferno van de immer aanwezige SAM-paraplus. Zodoende kwamen dus alle aanvragen om vuursteun weer bij het artilleriewapen terecht, wat onder andere tot gevolg had dat het munitieverbruik het zes- tot tienvoudige was van de planning, en dat op de derde dag reeds vuuraanvragen moesten worden afgewezen als gevolg van het tekort aan munitie. De Amerikaanse luchtbrug bracht redding:

– de (tank)transportcapaciteit zwaar onvoldoende was. Deze oorlog was de eerste waarin Israëli's werden verrast en waar de mobilisatie plotseling en compleet moest geschieden. In alle andere gevallen konden verplaatsingen meer verspreid worden uitgevoerd. Bij gebrek aan diepladers verplaatsten de meeste tankeenheden op rupsbanden over de weg, waarbij de vele uitvallende tanks voor gigantische verkeersproblemen zorgden. Dat laatste had weer tot gevolg dat de logistieke bevoorrading van het front uit het achtergebied moeizaam verliep:

– de materieelaankopen in het verleden niet waren uitgebalanceerd. De luchtmacht en het tankwapen hadden prioriteit gekregen waardoor het de IDF aan vuurkracht bij de infanterie, mortieren, vlammenwerpers, nachtzichtapparatuur, enz., ontbrak. In tegenstelling tot de eerste berichten en gevolgtrekkingen kort na de oorlog heeft een grondige studie aangetoond dat de tank een dominerende factor blijft in het gevecht; echter alleen wanneer hij is ingepast in een uitgebalanceerde en getrainde eenheid van verbonden wapens. Als illustratie diene nog dat op de Golan slechts 25% van de uitgeschakelde IDF-tanks het slachtoffer was van een Sagger-raket.

De algemene indruk is dat de Syriërs, getraind door Russische adviseurs, goed vochten. Dat kwam voornamelijk doordat zij speciaal waren getraind voor van te voren nauwkeurig geplande acties, zoals het ruimen van mijnenvelden en het overbruggen van de tankgracht. Een vergelijking met de WP-manoeuvres in de DDR en Polen, waar eindeloos wordt geoefend op de rivierovergangen, is hier op zijn plaats.

De individuele soldaat toonde zich dapper, maar het trainingsniveau van de tankbemanningen was laag.

Op het moment dat wegens onvoorziene situa-

ties de plannen moesten worden aangepast, bleken de Syriërs over het algemeen verloren. Het lagere bevelsniveau was niet gewend aan de noodzakelijke vrijheid van initiatief en wachtte alleen op orders. Opnieuw gaat hier een vergelijking op met de troepen van het Warschau-Pact, waar sinds 1975 een streven is naar meer ruimte voor zelfstandig beslissen door, en initiatief van bataljons- en compagniescommandanten. Bovendien ontbrak het verrassingsmoment bij de aanvallen. Aanvalsgolf na aanvalsgolf verscheen voor de lopen van de IDF-tanks zonder enige verandering in slagorde en richting.

Besluit

Het was na de oorlog een grote schok toen bleek dat de tankers van de 7e Brigade in eerste instantie waren verrast door het optreden van de anti-tankraketten van de Syriërs: het duurde enige tijd en kostte tanks voordat men door aanpassing van de wijze van optreden en de tactiek een adequaat antwoord had gevonden. Het bleek dat men had nagelaten de een maand tevoren uit Beersheba aangekomen troepen in te lichten over de ervaringen die men in dit terrein met dit specifieke nieuwe wapen had opgedaan tijdens de schermutselingen in 1971 en '72.

Een, gelukkig niet geheel opgaande, vergelijking meen ik te kunnen trekken met de situatie bij de Nederlandse strijdkrachten.

Literatuur

- C. Herzog — *The war of atonement*. Futura, Londen (1977).
E. Tabor e.a. — *Kippur*. Nissan Peleg, Tel Aviv (1973).
Insight Team Sunday Times — *Insight on the Middle East war*. Times Newspaper Ltd, Londen (1974).
Z. Vilray — *Israel guide*. Ahiever, Jeruzalem (1977).
E. Weizman — *On eagle's wings*. Macmillan, New York (1977).

Onze commandanten van parate eenheden hebben in het huidige, enorm drukke en veeleisende opleidingsprogramma — speciaal bij die eenheden die geen „rustige schoolperiode” hebben — van de véél te korte diensttijd, nauwelijks mogelijkheden in tijd en ruimte om zich te verdiepen in de veelsoortige interessante vakliteratuur.

Worden de drills bij ons wél voldoende aan een, op ervaringen van anderen gebaseerde, kritische beschouwing blootgesteld? Hebben wij geleerd van derden, hoe bijvoorbeeld te voorkomen te worden afgeschoten door de levensgevaarlijke Hind-D helikopter — nu reeds lange tijd actief in Afghanistan — die bij een mogelijk conflict ook in groten getale tegen ons zal optreden?

Een goede les, die wij uit de ervaringen van de Jom-Kippoeroorlog zouden kunnen trekken, is het besef van de noodzaak vooruit te denken en niet stil te staan bij ervaringen uit een te ver verleden: het oog moet slechts zijn gericht op de komende oorlog met zijn nieuwe wapensystemen. Dat is niet alleen van toepassing op het niveau van materieelaankopen, maar juist ook op het lagere niveau: het aanpassen aan nieuwe wapensystemen, slagorde, tactiek en drills, of het doen van aanbevelingen daartoe.

Het is te hopen dat er een situatie zal ontstaan waarin zich daarvoor aan de basis — op eskadrons- en overeenkomstig niveau — meer ruimte zal voordoen dan nu het geval is!

- H. Osman — *October war*. Staatsuitgeverij, Caïro (1977).
M. Heikal — *The road to Ramadan*. Fontana-Collins, Glasgow (1976).
G. Meir — *My life*. Weidenfeld and Nicholson, Londen (1975).
O. von Pivka — *Armies of the Middle East*. Stephens, Cambridge (1979).

Economische bedrijfsvoering binnen de logistieke structuur van de KL

Het is, gezien de actuele en te verwachten financiële beperkingen die aan de krijgsmacht worden opgelegd en daardoor klemmende noodzaak van een economische bedrijfsvoering in die krijgsmacht, van groot belang dat iemand de gelegenheid krijgt en aangrijpt om in deze kolommen een discussie over budgettering in de logistieke structuur in de KL (LSKL) te entameren.

Des te spijtiger is het als diegene, in casu prof. dr. S. W. M. Kuypers, in zijn bijdrage onder bovenvermelde titel¹ niet de ingang en opzet kiest die zou mogen worden verwacht en bovendien geen van de afzonderlijke elementen uit die opzet duidelijk en consistent behandelt. Een aantal punten van kritiek op zijn benadering zullen wij kort aanstippen. Daartoe plaatsen wij budgettering eerst in een algemeen kader.

Economisch probleem, budgettering en organisatie

Aan de basis van een economisch verantwoorde bedrijfsvoering ligt de formulering als economisch probleem van iedere keuze die binnen een organisatie moet worden gemaakt. De essentie van het economische probleem is de keuze

tussen schaarse alternatief bruikbare middelen die dienstig zijn voor de bevrediging van een veelheid van naar intensiteit gerangschikte behoeften. Vormt dat het probleem van een rationeel subject dan zijn drie subproblemen te onderscheiden:

1. het bepalen van de bijdragen die verschillende middelen leveren aan de bevrediging van verschillende behoeften;
2. het bepalen van het relatieve belang van bevrediging van verschillende behoeften; en
3. op basis van 1 en 2 het bepalen van een optimale verdeling van de beschikbare middelen.

Als daarvan wordt uitgegaan, kan worden gesteld dat een niet economisch verantwoorde bedrijfsvoering samenhangt met het niet gebruik maken van keuzemogelijkheden, het niet als economische problemen formuleren van keuzen, en/of het onjuist uitvoeren van het onder 1 t/m 3 gestelde.

Budgettering is een instrument (of techniek) ter beheersing van activiteiten in een organisatie, dat ertoe dient een economisch verantwoorde bedrijfsvoering te ondersteunen. Het bestaat uit toewijzing van middelen van die organisatie met behulp waarvan activiteiten kunnen worden uitgevoerd binnen de grenzen van aan de onderdelen van die organisatie verleende opdrachten en bevoegdheden.

Analytisch beschouwd staat budgettering volledig los van het economische keuzeprobleem. Het oplossen daarvan gaat namelijk vooraf aan de vaststelling der budgetten, vindt gedeeltelijk daarna en binnen de door budgetten vastgelegde en ermee samenhangende

grenzen (bevoegdheden en opdrachten) plaats en/of ligt ten grondslag aan bijstellingen van budgetten.

Kuypers laat na duidelijk dat onderscheid te maken. Hij wekt daarentegen de indruk dat budgettering (ook) bij de besluitvorming rond het economische keuzeprobleem een hulpmiddel is. Immers, het grootste deel van zijn artikel is gewijd aan de overwegingen die een rol (moeten) spelen bij investeringsbeslissingen. Budgettering heeft evenwel slechts met de besluitvorming te maken voor zover budgetten daarvan het resultaat zijn en het budgetteringssysteem is gerelateerd aan het binnen een organisatie bestaande systeem van functies en verantwoordelijkheden en de daarop gebaseerde delegatie van beslissingsbevoegdheid.

Binnen een organisatie kunnen keuzen en daarmee verband houdende beslissingen meer of minder centraal worden genomen. Hoe centraal dat moet plaatsvinden, hangt voor een belangrijk deel af van de mate waarin op verschillende plaatsen in een organisatie informatie beschikbaar is om er het gestelde onder punt 1 en (deels) punt 2 uit te voeren. Budgettering is gebaseerd op de beschikbaarheid van informatie op het organisatieniveau waar de budgetten worden vastgesteld en dient gepaard te gaan met een organisatiestructuur die de mogelijkheid biedt, en daarop ook is gebaseerd, op de verschillende in de organisatie te onderscheiden niveaus een optimaal gebruik te maken van de informatie die daar (in principe) aanwezig is, en waarop de opdrachten en de bevoegdheden zijn gebaseerd.

¹ S. W. M. Kuypers — *Mil. Spect.* 150(1981)(3)107.

Te suggereren dat budgettering in de LSKL iets nieuws zou zijn of op een nieuwe manier beter zou kunnen worden gebruikt, doet de vraag rijzen wat er dan in de organisatiestructuur van de LSKL zou moeten veranderen.

Volgens ons is Kuypers te verwijten, dat hij dat in zijn beschouwing te weinig centraal stelt – de meeste aandacht besteedt hij aan de soort informatie en de overwegingen die een rol spelen bij het uitvoeren van wat onder pt I is gesteld – en dat hij bovendien in wat hij wel ervan zegt weinig duidelijk en, naar wij menen, inconsistent is.

In de eerste plaats verkiest Kuypers in dit verband de niet aan te bevelen methode van uiteenzetting aan de hand van voorbeelden. Bovendien beperkt hij zich bij de beschrijving van situaties met en zonder budgettering tot slechts één voorbeeld per situatie en zijn de zo naar voren komende voorbeelden te beperkt geformuleerd, zodat de verschillen ertussen nauwelijks zijn te signaleren.

In de tweede plaats onderscheidt hij hoger, midden- en lager kader, zonder ook maar op enigerlei wijze duidelijk te maken wat hij zich daarbij voorstelt. Wat dat betreft is de kritiek van Poelman en Verhaar op Kuypers' artikelen ook volledig terecht.²

In de derde plaats, en veel belangrijker, moeten echter achter Kuypers' opmerking: „de financiële armslag die het middenkader hier (bedoeld is bij hantering van het budgetteringssysteem. Van B. en S.) krijgt toegewezen, is ongekend ruim. In dit systeem hebben deze managers namelijk de bevoegdheid capaciteitsbeslissingen te nemen ...” (blz. 111) wel zeer grote vraagtekens worden geplaatst. Niet omdat die opmerking onjuist zou zijn, maar wel omdat Kuypers het zo zelf waarschijnlijk niet heeft bedoeld. Zijn verhaal lijkt anders inconsistent te zijn. Immers, eerder (blz. 109)³ stelt hij: „het relatieve

belang dat de *besluitvormers aan de top* (cursivering van B. en S.) toekennen aan voorgestelde situatieverbeteringen is bepalend voor de budgetverdeling”. In feite zullen dus, rekening ermee houdende dat capaciteitskosten zo substantieel zijn dat door de keuze van het budget en het gebruik daarvan als beheersingsmiddel de capaciteitsmogelijkheden eigenlijk volledig worden vastgelegd, capaciteitsbeslissingen worden bepaald door „de besluitvormers in de top”.

Kuypers' opmerkingen lijken de indruk te wekken dat budgettering nauwelijks veranderingen vereist. Die indruk wordt nog versterkt door Kuypers' Antwoord⁴, waarin hij stelt niet uitsluitend „geld” als rekeneenheid te hanteren en onder budgettering te verstaan „het opstellen van een plan of een programma om de beschikbare middelen – personele, materiële en financiële – zo verstandig mogelijk toe te wijzen aan de uiteenlopende doelstellingen van een organisatie”: een prima beschrijving van de huidige situatie. Pretentius misschien, maar hoe zou een niet-kritische beschrijving van de huidige situatie daaraan kunnen ontkomen?

Dat Kuypers met zijn opmerkingen in feite akkoord gaat met de stelling van Poelman en Verhaar, dat effectiviteiten niet in geldbedragen kunnen worden uitgedrukt en (volgens ons daardoor) efficiëntcyverschillen evenmin, is weliswaar deels terecht maar in het kader van zijn verdediging overbodig, omdat hij zelf al eerder stelde dat een subjectief element in de besluitvorming overreind blijft (blz. 109). Zo algemeen gesteld hoeft dit subjectieve element ook niet bezwaarlijk te zijn.

Waarom het gaat, is dat rationele beslissingen moeten worden genomen en dat de rationaliteit wordt geoptimaliseerd.

base budgetting”. Indien hij deze benadering kiest, was het waarschijnlijk verstandiger geweest het gestelde op blz. 111 expliciet daaraan te koppelen.

⁴ S. W. M. Kuypers – *Mil. Spect.* 150(1981)(6)283.

Geld als rekeneenheid

In dat kader is het van belang op een ander aspect van deze stelling van Poelman en Verhaar kort in te gaan. Wij stelden met nadruk dat Kuypers' instemmende reactie daarop *deels* terecht is. Wij menen namelijk dat dat ook deels niet zo is. Het is weliswaar moeilijk aan het „eindprodukt” van de krijgsmacht een geldswaarde toe te kennen, maar aan de „halfprodukten” ervan – waaronder de output van de LSKL – kan dat in principe wel.⁵ Realisatie daarvan voorkomt een van de belangrijkste problemen van budgettering op basis van fysieke eenheden, namelijk het ontbreken van een rekeneenheid. Zo moeten in de huidige situatie de besluitvormers „aan de top” nog steeds appels en peren met elkaar vergelijken, en vooral niet alleen maar met betrekking tot wat door Kuypers in zijn Antwoord⁴ de output wordt genoemd.

Door gebruik te maken van geld als rekeneenheid wordt tevens bereikt dat het afwegingsprobleem dat in het verlengde ligt van het economische probleem of daarvan deel uitmaakt veel eenvoudiger wordt. De informatie die daarvoor nodig is, betreft namelijk vooral ruilverhoudingen en/of daarmee samenhangende alternatieve kosten. Door deze evenwel in geld uit te drukken wordt het aantal bij afweging relevante ruilverhoudingen sterk gereduceerd, en daarmee ook de hoeveelheid benodigde informatie.⁶

Budgettering en marktwerking

Om geld als rekeneenheid zinvol te kunnen gebruiken, moet het ook als ruilmiddel, en in het verlengde daarvan als oppotmiddel, worden gebruikt. Daarom dient te worden vastgesteld in hoeverre binnen de

⁵ Bovendien wordt in feite ook aan „eindprodukt” een geldswaarde toegerekend. Dat doet de volksvertegenwoordiging door vaststelling van de defensiebegroting!

⁶ Zie bv.: R. W. Clower (ed) – *Monetary theory* (Introduction), 2e dr. Penguin, Harmondsworth (1970).

² J. R. Poelman en J. L. Verhaar – *Mil. Spect.* 150(1981)(6)282.

³ Mogelijk doelt de schrijver daar (op blz. 109) op een benadering die bekendheid kreeg onder de naam „zero-

LSKL budgettering kan samengaan met verdere nabootsing van het geheel van meer of minder geïnstitutionaliseerde handelingspatronen en daardoor in het leven geroepen interrelaties dat veelal wordt aangeduid als marktmechanisme en waarin het gebruik van geld centraal staat.

Nergens komt een zo efficiënt gebruik van informatie tot stand als in de in dat kader plaatsvindende interacties. Daarom ware het wenselijk in een discussie als door Kuypers geëntameerd niet alleen – meer dan Kuypers deed – aandacht te schenken aan de noodzaak de organisatiestructuur van de LSKL te veranderen, maar ook na te gaan in hoeverre het mogelijk is in de toekomst kapitaal- en exploitatierekening in een integrale afweging te verdisconteren bij alle binnen de LSKL als economische problemen te formuleren beslissingsmomenten. Thans is dat nog geenszins het geval. Het grootste gedeelte van Kuypers' artikel, te weten het deel waarin hij voor investeringen in tanks relevante overwegingen uiteenzet, is dan ook slechts zeer ten dele van belang voor de beslissingen die thans keer op keer, bijvoorbeeld in de Legerraad, in de LSKL moeten worden genomen.

A. P. P. M. VAN BAAL, maj art (hmv)
drs. J. SNIPPE, res tlnt

Naschrift

Majoor van Baal is werkzaam als plv hoofd van de Sectie Bedrijfsvoering van de afdeling Logistiek van het DMKL: drs. Snippe was tot 1 januari 1982 bij deze Sectie werkzaam als projectofficier ROAG. De auteurs danken maj. L. A. Dercks (RA) en kol (hmv) J. Leuring, beiden werkzaam bij DMKL/Log, voor hun stimulerende commentaar op een eerdere versie van deze bijdrage.

Uiteraard blijven de auteurs verantwoordelijk voor de inhoud van dit artikel.

ANTWOORD

OP MENINGEN
VAN ANDEREN

Economische bedrijfsvoering binnen de logistieke structuur van de KL

De punten van kritiek op mijn bijdrage meen ik als volgt overzichtelijk en kort te kunnen weergeven.

1. Analytisch beschouwd staat „budgetteren” volledig los van economisch kiezen; dat onderscheid zou ik te weinig hebben blemtoond.
2. Ik verzuimde aan te geven wat er in de structuur van de LSKL zou moeten veranderen.
3. Voor het overige is datgene wat ik wel ervan zeg onduidelijk en inconsistent en wel:
  - a. omdat ik te veel gebruik maak van voorbeelden die bovendien te weinig ten opzichte van elkaar verschillen;
  - b. omdat ik niet aangeef wat ik versta onder hoger, midden- en lager kader;
  - c. omdat ik op blz. 109 zou stellen dat capaciteitsbeslissingen worden genomen door de top, terwijl ik die beslissingen op blz. 111 in handen wil leggen van het middenkader.
4. Uit mijn betoog wordt geconcludeerd dat ik het bestaande systeem van budgetteren min of meer aanvaard, omdat ik als rekeneenheden niet uitsluitend „geld” wil gebruiken.

Ik wil eerst deze punten afzonderlijk beantwoorden, en daarna aangeven wat mijn opponenten kennelijk over het hoofd hebben gezien.

1. Of „budgetteren” al dan niet los staat van „economisch handelen” hangt af van de gebruikte omschrijving van budgetteren. In mijn omschrijving (blz. 107) zijn die twee duidelijk gekoppeld. Immers „een zo verstandig mogelijke toewijzing” impliceert uiteraard het economisch kiezen uit alternatieve mogelijkheden. Of die koppeling wel of niet de voorkeur verdient, hangt samen met de aard van de keuzeproblematiek. Zolang die problematiek betrekking heeft op eventuele veranderingen in de courante werkprogramma's (meer of minder: oefenen, onderhoud plegen, produceren, inkopen, verkopen, enz.) ligt die koppeling voor de hand. In dat geval bekijkt men het effect van deze veranderingen op de resultaten van het lopende of komende „budgetjaar”. Behalve courante werkprogramma's kennen wij ook strategische werkprogramma's. De daaruit resulterende strategische voorstellen worden vanwege hun incidentele karakter en hun lange-termijneffecten buiten het courante model om geëvalueerd. Worden die voorstellen aanvaard, dan mogen wij wel de korte-termijneffecten ervan opnemen in het „jaarmodel”. Op die wijze ontstaat er een link tussen de korte-termijn (courante) werkprogramma's en de lange-termijn (strategische) werkprogramma's.

Dus: voor de budgettering van de courant voorkomende activiteiten maken wij gebruik van een budgetteringmodel dat kan worden opgevat als een simulatiemodel. Dat model staat de gebruiker in een militaire organisatie toe het effect te meten van eventuele veranderingen in de courante werkpro-

gramma's op de inzetbaarheid en de vereiste middelen. In een onderneming gebruiken wij een simulatiemodel om het effect te meten van eventuele veranderingen in de courante werkprogramma's op de winst en de liquiditeitspositie. In beide gevallen is er duidelijk sprake van een koppeling tussen budgetteren en economisch handelen. Voor de strategische werkprogramma's, veelal gepaard gaande met hoge investeringsuitgaven, ligt de ont koppeling wel voor de hand. Op basis van geschatte bijdragen tot de doelstellingen en van geraamde kosten tracht men een economisch verantwoorde keuze te maken. Daarna zal men nagaan of de economisch beste keuze financieel haalbaar is. Dat dit vaak niet zo is, heeft mij elders verleid tot de uitspraak: „dat wij vaak door onze armoede gedwongen zijn duur te leven”. De beoordeling van een project op de financiële haalbaarheid is het budgettaire aspect van het keuzeprobleem.

2. Ik meen toch duidelijk te hebben aangegeven welke veranderingen er zouden moeten plaatsvinden in de structuur van de besluitvorming. Deze zou duidelijker moeten zijn geïnspireerd door de onderscheiden doelstellingen van de krijgsmacht. Wij kennen functionarissen die verantwoordelijk zijn voor deelaspecten van een gemeenschappelijk, overkoepelend, doel. Mijn bekommernis is, dat het accent in de huidige situatie nog steeds te veel valt op de deelaspecten (verwerving, bevoorrading, onderhoud, opleiding en training) en te weinig op de hoger gelegen doeleinden, zoals de personele en de materiële inzetbaarheid. Het nastreven van deze hogere doeleinden vergt een integratie van de deelaspecten, die kan worden verkregen door samenwerkingsverbanden te construeren tussen de betrokken functionarissen. Bovendien heb ik als wens te kennen gegeven dat aan deze samenwerkingsverbanden een grote beslissingsbevoegdheid toevalt ten aanzien van de aan hen ter beschikking te stellen fondsen.

3a. Het verwijt dat ik te veel gebruik maak van voorbeelden is mij niet duidelijk. De voorbeelden die ik gebruik, zijn nu juist bedoeld om enkele samenhangen tussen verschijnselen te demonstreren. Het inzicht in deze samenhangen is essentieel voor de constructie van samenwerkingsverbanden. Nog meer ontgaat mij het verwijt dat deze voorbeelden te weinig ten opzichte van elkaar verschillen. De lezer oordele zelf!

Voorbeeld 1: de relatie tussen aanschaf van kapitaalgoederen, vereiste herstelcapaciteit en materiële inzetbaarheid.

Voorbeeld 2: de relatie tussen reservedelenvoorraad en materiële inzetbaarheid.

Voorbeeld 3: de relatie tussen oefenintensiteit, geoefendheid (aspect van de personele inzetbaarheid) en operationele kosten.

Inderdaad hebben zij met elkaar de „inzetbaarheid” gemeen: maar dat is juist de bedoeling.

3b. Een nadere aanduiding van „hoger, midden- en lager kader” heb ik bewust achterwege gelaten. In tegenstelling tot de krijgsmacht wordt in het bedrijfsleven bij het gebruik van de term „kader” niet alleen aan personeel van een bepaalde rang gedacht, maar ook aan managementniveaus. Het is deze laatste betekenis die ik in mijn beschouwing voor ogen heb gehad. Teneinde begripsverwarring te voorkomen zou een meer precieze aanduiding gewenst zijn bij een verdere uitwerking van de ontwikkelde ideeën.

3c. Op blz. 109 geef ik de feitelijke situatie aan; op blz. 111 een door mij voorgestelde situatie. Daarin zit geen enkele strijdigheid.

4. Pogingen om geld als rekeneenheid te gebruiken in situaties waar geen objectieve prijzen (= marktprijzen) bestaan, zijn ronduit dwaas. Als er geen marktprijzen bestaan, zouden wij — bij het streven alles in geld te waarderen — moeten gebruik maken van gefingeerde (= willekeurige) prijzen. Het resultaat van dat soort pogingen is dan veelal dat niet de prijzen

bepalend zijn voor de keuze, maar omgekeerd dat de op andere gronden gewenste keuze bepalend wordt voor de prijsstelling. Dat sommige auteurs het gebruik van niet-objectieve prijzen blijven verdedigen, en dat in de praktijk van sommige kosten-batenanalyses nog steeds gefingeerde prijzen worden gehanteerd, doet daaraan niets af. Door de introductie van gefingeerde of schaduw prijzen krijgt men alleen antwoord op de vraag of een bepaald project al dan niet een „schijnwinst” oplevert. Een reële vraagstelling is echter of de bereikbare situatieverbetering met behulp van een bepaald project ons wel of niet een bepaald (financieel) offer waard is. Die beslissing is uiteraard subjectief gekleurd, maar de erkenning ervan is wel objectief.

Het komt mij voor dat de opposenten de eigenlijke bedoeling van mijn verhaal over het hoofd hebben gezien. Het gaat mij om het beklemtonen van de doelstellingen en hun onderlinge samenhang. Het denken van die doelstellingen uit is van wezenlijk belang voor de coördinatie van activiteiten of taken die door verschillende functionarissen of afdelingen worden behartigd.

Evenals in het civiele bedrijfsleven zijn ook in de militaire organisatie vaak te hoge scheidsmuren opgetrokken tussen de verschillende „afdelingen”. Een pleidooi voor de ontwikkeling van een simulatiemodel, budgetteringsmodel of, zo men verkiest, beleidsmodel is dan ook vooral ingegeven door de wens die scheidsmuren te slechten.

prof. dr. S. W. M. KUYPERS

